
Đuro HRANIĆ, Đakovo

LIK SVEĆENIKA U GLASNIKU/VJESNIKU ĐAKOVAČKE I SRIJEMSKE BISKUPIJE

Autor je svoje izlaganje o liku svećenika kroz 125-godišnju povijest Glasnika/Vjesnika Đakovačke i Srijemske biskupije podijelio u tri kronološke cjeline, specifične po svojim sadržajnim naglascima s obzirom na temu koju obrađuje. Prvi dio članka studira glavne crte svećeničkog lika od početka izlaženja Glasnika/Vjesnika 1873. godine do Prvog svjetskog rata. Glasnik u tom razdoblju svećenika promatra kao pastira, rodoljuba i prosvjetitelja te razvija i ističe sljedeće karakteristike koje bi ga trebale resiti: svećenik treba biti svestrano obrazovan intelektualac široke opće kulture, javni društveni, kulturni i politički radnik; čovjek Crkve, duhovnosti, vjere i molitelj. Drugi dio članka zaustavlja se na razdoblju od Prvog svjetskog rata do Drugog vatikanskog koncila. Svećenik je na stranicama Glasnika/Vjesnika viđen kao drugi Krist, žrtva, misnik, duhovnik i kateheta, oličenje Crkve te proročki glas i branitelj kršćanskih vrijednosti u neprijateljski raspoloženom društvenom okružju. No, njegovo djelovanje u tom razdoblju postupno postaje suženo isključivo na dušobrižništvo i predsjedanje liturgijsko-molitvenom životu crkvene zajednice. Unutar trećeg, pokoncilskog razdoblja, autor članka razlikuje apologetsko razdoblje opreza i postupnog otvaranja (do sredine osamdesetih godine) te razdoblje prihvaćanja i asimilacije teološko-eklezioloških koncilskih naglasaka u sadržaj i uređivačku politiku Vjesnika. U vremenu krutog komunizma i zabrinutosti za vlastiti identitet pred koncilskim novinama (do sredine osamdesetih godina) svećenik je čovjek žrtve, molitelj i svjedok; liturg, propovjednik i pastoralni radnik. No, počinju se otvarati i neke koncilске perspektive: svećenik je predstavljen kao čovjek dijaloga i ekumenizma. U vremenu potpunog prihvaćanja i asimilacije koncilске teološko-ekleziološke baštine svećenik je promatran unutar kršćanske zajednice kojoj služi i koju izgrađuje: predstavljen je kao evangelizator, slavitelj otajstava Kristova spasenja i svjedok njegove ljubavi te kao animator suradnika i prvi odgovorni unutar kršćanske zajednice.

Uvod

Glasnik biskupije Đakovačko-Sriemske već je od samih svojih početaka bio zamišljen, među ostalim, i kao oblik permanentnog obrazovanja te trajne duhovne izgradnje svećenika, ponajprije Đakovačke i Srijemske biskupije. Iz uvodnika u prvi broj vidljivo je da se *Glasnik* nadao da će ipak, ne samo svećenicima Đakovačke i Srijemske biskupije, nego "i svećenstvu inih biskupija koristan i zanimiv biti", "da će omiljeti svakomu svećeniku te krepke podpore naći širom po domovini".¹ *Glasnik/Vjesnik*, dakle, od početka želi biti i teološko-pastoralni časopis svećenika cijelog hrvatskog govornog područja.

Da bismo *Glasnik/Vjesnik* mogli doista vrednovati, potrebno je, među ostalim, analizirati kakav je lik svećenika nastojao izgrađivati, njegovao i nudio svojim čitateljima kroz različita razdoblja svojega izlaženja i prijateljevanja sa svećenicima, te kako se taj lik svećenika razvijao i mijenjao na njegovim stranicama.

Lik svećenika u *Glasniku/Vjesniku* ovisio je teološko-ekleziološkim naglascima pojedinog razdoblja, o zbivanjima, duhovnom ozračju i kretanjima u samoj Crkvi. No, u povijesti *Glasnika/Vjesnika* promijenila su se čak četiri državna ustroja na našim prostorima, te je i ova društveno-politička pozadina snažno utjecala, posredno i(li) neposredno, na govor *Glasnika/Vjesnika* o životu i djelovanju svećenika i o njegovu liku u Crkvi i u društvu. Sigurno da je *Glasnik/Vjesnik* pridonosio stvaranju ozračja u mjesnoj Đakovačkoj i Srijemskoj Crkvi i šire, tj. da je utjecao na stvaranje ozračja u biskupiji i u Crkvi u Hrvata, no i ta pozadina tj. sasvim konkretno društveno-političko ozračje unutar kojega se odvijao crkveni život također je utjecao na izbor tema, pristup u pisanju i na konkretan lik svećenika kojega je *Glasnik/Vjesnik* njegovao i nudio svojim čitateljima.

S obzirom na našu temu *Lik svećenika u Glasniku/Vjesniku* 125-godišnju povijest *Glasnika/Vjesnika* mogli bismo podijeliti na tri razdoblja: (1) od početka izlaženja *Glasnika/Vjesnika* do Prvog svjetskog rata (1914.-1918.) i stvaranja nove države, Kraljevine SHS, u koju ulazi i teritorij Đakovačke i Srijemske biskupije; (2) Od Prvog svjetskog rata do Drugog vatikanskog koncila (1962.-1965.); i (3) od Drugog vatikanskog koncila do danas.

U svakom od ta tri razdoblja lik svećenika ima različite dominantne karakteristike i naglaske. No, granice između tih razdoblja ne smiju se uzimati kruto, jer duhovna gibanja, određene pojave i naglasci oblikovali su se i nestajali su postupno. Oblikovanje i mijenjanje karakterističnog lika svećenika na stranicama *Glasnika/Vjesnika* nije se događalo tako brzo kao što su se odvijali pojedini crkveni i politički događaji koji su obilježili pojedine epohe, nego se lik

¹ Usp. Uredništvo, *Naša namjera*, VDSB 1 (1873) 1, 1.

svećenika postupno mijenjao unutar pojedinih epoha. To istodobno znači da dominantne karakteristike jednog razdoblja iz naše podjele nalazimo i u drugim razdobljima, no središte interesa pomiče se na neke nove naglaske koji tek postupno postaju dominantnima.

1. Od početka izlaženja *Glasnika/Vjesnika* do Prvog svjetskog rata

Glasnik u tom razdoblju svećenika promatra kao evangelizatora, rodoljuba i prosvjetitelja te razvija i ističe sljedeće karakteristike svećenika:

- svećenik mora biti svestrano obrazovan čovjek, dakle naglašava se učenost i široka opća kultura svećenika;
- on je prosvjetitelj i kulturni radnik;
- svećenik je čovjek Crkve, duhovnosti, vjere i molitelj;
- svećenik je marljiv i radin čovjek;
- svećenik je rodoljub i političar, prisutan je u političkom životu svojega naroda;
- svećenik je administrator i upravitelj crkvene baštine.

a. Svećenik treba biti svestrano obrazovan

Glasnik/Vjesnik je časopis za permanentno obrazovanje pastoralnih svećenika. U uvodniku u prvi broj *Glasnika* naslovljenom "Naša namjera" uredništvo kaže da iako "list nije strogo znanstvena smiera", on ipak želi "promicati praktično obrazovanje svećenstva" i "u praktični život svećenstva sve dublje posegnuti". Kroz čitavu svoju povijest *Glasnik/Vjesnik* pruža članke i priloge za teološko-pastoralnu formaciju svećenika i govori o obrazovanju svećenika. No, prva godišta *Glasnika*, u vrijeme biskupa Strossmayera se ne zadovoljavaju samo time. Već često citirani i slavni uvodnik u prvi broj kaže da će Crkva moći odgovoriti potrebama i zadaćama vremena koje se pred nju postavljaju "samo svestranim izobraženjem"² svećenika. "Svestrano izobraženje" svećenika glavna je tema već u četvrtom broju *Glasnika*, u kojem Ferdo Filipović započinje niz priloga pod naslovom *Svećenik*³, koji će se protegnuti u sljedećih 20 brojeva. Riječ jeste i o teološkoj izobrazbi svećenika, ali ne samo o teološkoj izobrazbi, nego mnogo šire o općoj humanističkoj izobrazbi, poznavanju povijesti, filozofije, stranih jezika, o širokoj općoj kulturi svećenika.

² Usp. Uredništvo, *Naša namjera*, VĐSB 1(1873) 1, 2.

³ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 4, 25-27 i u svim narednim brojevima sve do broja 23, 177-179.

Zašto svećenik mora biti obrazovan i zašto se svećeničko obrazovanje toliko naglašava? Iz različitih priloga koji se bave ovom temom ili je samo dotiču možemo uočiti sljedeće razloge:

1.) Svećenik mora biti teološki obrazovan jer je on propovjednik, navjestitelj riječi Božje i ispovjednik.⁴ U obavljanju svoje službe propovjednika i ispovjednika svećenik treba biti "živa knjiga koja mudrošću nebeskom zbori i tvori". Svećenik je tješitelj i savjetnik.⁵ On zato mora biti učen i mudar.

2.) Svećenik mora biti čovjek knjige, pera i kulture, jer on je učitelj i vođa, prosvjetitelj svojega naroda. Od njega se očekuje da bude istaknuti radnik na kulturnom, prosvjetnom i socijalnom području života i zato je potrebno da bude svestrano obrazovan. "Neznalica misnik jest otrov naroda, koji mu se slijepo povjerava".⁶

"U naših je ruku sudbina naroda; nismo li radi, da vodeć sliepac sliepca, oba padnemo u jamu, zahtieva se, da dobro vidimo, kud stupamo, da dobro proučimo puteve i sredstva, kojimi ćemo puk dovesti do žudjene svrhe: Polovičnost tu nepomaže već ubija".⁷

Poznato je da se u posljednjim desetljećima prošlog stoljeća i na našim prostorima šire ideje liberalizma, prosvjetiteljstva, socijalizma i odbacivanja Crkve kao natražne feudalne institucije i svećenika kao natražnjaka, što će se u ovom stoljeću pretvoriti u otvoreno neprijateljstvo. Zanimljivo je uočiti kako na te pojave reagira *Glasnik* u prošlom stoljeću: Kulturno, prosvjetno i socijalno djelovanje Crkve jeste bilo i mora biti najbolji odgovor onima koji napadaju svećenike kao mračnjake i neznalice.⁸ Ferdo Filipović upozorava svoju generaciju da im nije dopušteno oskrvniti ranije stečeni ugled Crkve niti se smiju radi njega uzoholiti, jer "što smo se više uznijeli, to ćemo niže pasti".⁹

Onaj tko prijeđe "ogradu Svetišta" - svećenik, da bi bio žsvjetlo svijeta' i žsol zemlje' mora napredovati u nauci. Nauk je "najglavnije zanimanje crkvenjaka".¹⁰

3.) Koncem prošloga stoljeća dolazi do razvoja prirodnih znanosti i činilo se i činilo se da su ti rezultati nespojivi s biblijsko-kršćanskim učenjem, da je vjera natražna. U to vrijeme prividnog sukoba između vjere i znanosti *Glasnik* piše o

⁴ Usp. *Revan Svećenik, spas duša*, VĐSB 4 (1876) 8, 60-61; Papa Leon XIII., *Apostolsko pismo kojim kleru preporučuje klasične znanosti*, VĐSB 13 (1885) 14, 133-143.

⁵ Usp. Martin Štiglić, *Tješjenje žalostnih*, VĐSB 5 (1877) 1, 1-4; Siksto Riario Sforza, *Napuci klericima*, VĐSB 23 (1895) 5, 55-56.

⁶ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 4, 26.

⁷ *Pučka obrazovanost*, VĐSB 1(1873) 22, 174.

⁸ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 5, 33-35.

⁹ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 5, 35.

¹⁰ Usp. Siksto Riario Sforza, *Napuci klericima*, VĐSB 23 (1895) 4, 47.

tome da svećenik mora poznavati i “naravoslovne” znanosti, jer samo poznavajući ih moći će pokazati da se vjera ne protivi znanosti, niti da se rezultati znanosti ne stavljaju u pitanje kršćansko učenje.

4.) Jedan od razloga zašto svećenik treba biti učen čovjek jeste i taj činjenica da su se promijenila vremena kad su svećenici bili gotovo jedini obrazovani ljudi i nastupilo je doba prosvjete. Svećenici - naglašava *Glasnik* u prošlom stoljeću (!) - tim više trebaju voditi računa o svojoj naobrazbi, da bi se mogli nositi s novim vremenima i odgovoriti zahtjevima novih vremena. Da bi mogao dobro obavljati svoju svećeničku i prosvjetiteljsku službu, svećenik mora biti prijatelj knjige.¹¹ Tim više što “viek pako naš ne hoda više žurnim korakom, on leti napred, te u svakoj struci to obrta, to zanosti i umjetnosti stvara prava čudesa (...) A mi (svećenici)? da driemamo? da ponosito kucamo na zaluge naših predja, da se dičimo slavom i lovorikami, stećenimi u prijašnja vremena? zar za to, što smo nekoć bili prvi i najinteligentniji razred i danas moramo biti na tom vršku, ma se i ne trudili više? (...) Tužimo se na prezir, zametavanje, kao da će nam tužakanje pomoći, ganuti protivnike na milosrdje, smilovanje, pokajanje! Ništa izim rada, za to radimo svojski”.¹²

Svećenik treba i sam pisati. “Danas nije dosta da riječ božju samo propovjedamo, nego je nužno, da se i pera latimo i svetu istinu Božju branimo. Tko je o tom uvjeren, evo mu *Glasnika*, pak nek se u ime božje vježba”.¹³

5.) U *Glasniku* u to vrijeme nailazimo na mnoge priloge koji govore o važnosti permanentnog obrazovanja i knjige uopće u svećeničkom životu. Doista je za vrednovati koliko se *Glasnik* u godinama poslije svojega pokretanja u prošlom stoljeću brinuo za (mi bismo danas rekli permanentno) obrazovanje mladih svećenika, za njihove privatne biblioteke i dostatna sredstva unutar kapelanskih prihoda da mogu kupovati i knjige, koliko se brinuo za župne biblioteke i njihovu opskrbljenost literaturom i za svećenike. Jer ni svećenik ne živi samo o kruhu, nego i od pobožne i učene knjige. “Što se u sjemeništu nauči, to je tek temelj, na kojem treba cieloga života solidnu sgradu zidati, i svećenik koji se, stresav sa sebe školski prah, knjigom nebavi je servus inutilis”.¹⁴ Čak možemo pročitati uputu “da nisi nikad propustio dana bez nauka od barem četiri sata. Moglo bi toga i više biti, ako zdravlje dopušta razdieliev vrieme na jutro i večer, al nipošto odmah za užinom il večerom”.¹⁵

¹¹ Usp. *Revan Svećenik, spas duša*, VĐSB 4 (1876) 8, 60-61; Papa Leon XIII., *Apostolsko pismo kojim kleru preporučuje klasične znanosti*, VĐSB 13 (1885) 14, 133-143.

¹² Usp. *Pomagaj, pogibosmo*, VĐSB 4 (1876) 11, 85.

¹³ Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica*, VĐSB 6 (1878) 12, 109.

¹⁴ *Vjestnik*, VĐSB 11 (1883) 4, 57-58.

¹⁵ Siksto Riario Sforza, *Napuci klericima*, VĐSB 23 (1895) 4, 47.

Iza ovakvih ideja nalazi se biskup Strossmayer.¹⁶ Koliko je biskupu bilo važno svestrano obrazovanje svećenika vidi se npr. iz njegove okružnice potpisane 15. kolovoza 1882. u kojoj obavještava biskupiju da će posveta katedrale koja se upravo dovršavala biti 1. listopada. Sam u toj okružnici kaže da je katedrala njegovo životno djelo, no da ima još jednu zadaću “skoro veću i svetiju”, otvaranje gimnazije i konvikta za dječake koji se žele posvetiti svećeničkom pozivu jer “u tom zavodu ponajviše leži zalag uzkrsnuća i preporoda naroda našega, koji je preporod Bog najuže spojio s čestitim, učenim i krjepostnim svećentvom, komu će taj zavod posvećen biti”.¹⁷ Za života nije uspio ostvariti tu svoju želju, no u svojoj oporuci, tiskanoj u *Glasniku*,¹⁸ dio imovine ostavio je za tu ustanovu, te oporučno odredio da se uprava i poučavanje u dječaćkom sjemeništu povjeri dominikancima.

Kad je *Glasnik* u to vrijeme govorio o odnosu između župnika i kapelana, apelira na župnike da budu primjer učenosti, knjige, pisanja, domoljublja i ozbiljne riječi svojim kapelanima. Kapelana se ne može dodijeliti župniku kojemu je potrebna samo pomoć u župi, nego onim župnicima koji će svojim kapelanima biti i primjer učenosti, pobožnosti, domoljublja i marljivosti. *Glasnik* češće progovara župnicima o važnosti i utjecaju primjera njihova svećeničkog života i djelovanja na daljnji razvoj mladog kolege kojega su dobili kao kapelana.¹⁹ Jedna od glavnih briga župnika za kapelana jeste kapelanovo permanentno obrazovanje: “Bezdvjbeno je, da je župnikom sveta dužnost, da djeluju na naobrazovanje svojih duhovnih pomoćnika, i ta je dužnost tako važna da se ona jednom od najglavnijih dužnosti župnikovih smatrati imade”.²⁰ Svakako da je tu riječ i o upućivanju u konkretno pastoralno djelovanje, no župnik mora prednjačiti i u intelektualnom radu, mora biti čovjek knjige te se brinuti za literaturu, dostatno vrijeme čitanje i intelektualnog rada mlađeg kolege.

b. Svećenik je čovjek duboke vjere, duhovnosti i molitelj

Da bi jedan narod mogao sigurno i jasno gledati u budućnost, mora imati dva oka u glavi: vjeru i obrazovanje.

¹⁶ Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica o 25. obljetnici svoga biskupskoga posvećenja*, 3 (1875) 15, 131; Josip Juraj Strossmayer, *Način kako da se doskoči nestašici svećenstva i kako u obće da se odgojiva duhovna mladež da što bolje svomu zvanju odgovara*, 5 (1877) 8, 69-74; Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica kojom se preporučuje rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, VĐSB 8 (1880), 19, 155-157; Josip Juraj Strossmayer, *Pismo Franu Hribaru*, VĐSB 17 (1889) 8, 118-119.

¹⁷ Usp. Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica o posveti katedrale*, VĐSB 10 (1882) 16, 156.

¹⁸ Usp. VĐSB 33 (1905) 8, 59-60.

¹⁹ Usp. *Pomagaj, pogibosmo*, VĐSB 4 (1876) 10, 77; 11, 85-86; *Kako ima župnik djelovati na naobrazovanje svoga duhovnoga pomoćnika?*, VĐSB 4 (1876) 17, 132-135; 18, 141-142; Josip Juraj Strossmayer, *Korizmena okružnica*, VĐSB 5 (1877) 3, 17-33; I. G. Eschenmoser, "Summa" sv. Tome Akvinskoga, 32 (1904) 1, 6-8; 2, 14-16; 6, 45-47.

²⁰ *Kako ima župnik djelovati na naobrazovanje svoga duhovnoga pomoćnika?*, VĐSB 4 (1876) 17, 133.

“Naobražen svećenik bez molitve jednak je ribi bez vode”.²¹ Iz svećenikove riječi i u njegovu treba izranjati prisutnost Božjega Duha i kreposti, a ne isprazne riječi čovječje murosti.²² Svećenik zato mora biti čovjek duhovnosti i sveta života. Svećenik je čovjek duboke vjere i molitelj.²³ “Za svećeništvo nije stvoren koji nije čovjek od molitve”.²⁴ Nije dovoljno samo čitati sv. mise, moliti časoslov²⁵ i vršiti svoje dužnosti.²⁶ “Nevalja da smo hladni, niti da zanatlijski i kao bezćutni svoj žposao’ obavljamo”.²⁷ Svećenik mora imati toplinu vjere.

Od misnika se traži da bude svet i savršen,²⁸ ogledalo svake kreposti i uzoritosti.²⁹ Za svećenike nije dovoljno da poput dobrih i odličnih kršćana svjetovnjaka izbjegavaju grijeh i opaćine, nego se moraju truditi oko istinske savršenosti.³⁰ Nije im dovoljna samo čast njihova zvanja, nego im je potrebna i svetost života.³¹ Da bi druge mogli poučavati u kreposti, duhovno ih voditi i Bogu približavati, najprije moraju sami biti duhovni, savršeni i Bogu blizi.³²

c. Svećenika treba resiti marljivost i postojanost u radu

Svećenik je pastir vjerničkog puka i svojega naroda. Iz svećeničke pastirske ljubavi izranjaju sve ostale kreposti, gorljivost, mudrost, marljivost revnost, spremnost na žrtvu. *Glasnik* u prošlom stoljeću osobito naglašava da svećenik mora biti marljiv i revan čovjek,³³ on mora biti temeljit i ustrajan. Lijenost svećeniku ne priliči. “Ozbiljno ljubeći svećenik ide do dna stvari, a mlakonja samo po površini žburka”.³⁴

“Svećenik imade još i drugih zadataka osim provisije bolesnika i izpovjedi pobožnih duša. Osim ovih svetih dužnosti treba obratiti i spasiti cieli puk, treba

²¹ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 20, 157.

²² Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 10, 75.

²³ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 7, 51; 1 (1873) 14, 108-110; 1 (1873) 15, 114-115; Siksto Riario Sforza, *Napuci klericima*, VĐSB 23 (1895) 4, 45-47; 5, 55-56; G. Galović, *Čuvajmo svoje ideale!*, VĐSB 47 (1919) 5, 34-35.

²⁴ Siksto Riario Sforza, *Napuci klericima*, VĐSB 23 (1895) 4, 46.

²⁵ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 15, 114.

²⁶ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 7, 51.

²⁷ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 9, 67.

²⁸ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 6, 43; *Revan Svećenik, spas duša*, 4 (1876) 7, 56; 8, 60-61; *Vjestnik*, VĐSB 11 (1883) 4, 57-58.

²⁹ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 6, 42; I. G. Eschenmoser, "Summa" sv. Tome Akvinskoga, 32 (1904) 3, 21-23.

³⁰ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 6, 43-44.

³¹ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 7, 50; Siksto Riario Sforza, *Napuci klericima*, VĐSB 23 (1895) 4, 45-47.

³² Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 7, 50.

³³ *Revan Svećenik, spas duša*, 4 (1876) 7, 54-56; 8, 60-61; 9, 70-71; 12, 95-96.

³⁴ *Revan Svećenik, spas duša*, 4 (1876) 7, 56.

odlučno k njemu poći, živiti njegovim životom, razumjeti pravac njegovih težnja i ne dopustiti, da padne u ruke nehaja i nevjere”.³⁵

Svećenik je radi društvene i socijalne zadaće Crkve po svom poslanju i prosvjetitelj, kulturni i socijalni radnik te zaštitnik siromaha.³⁶ On se ne bi mogao zvati rodoljubom kad bi se zadovoljio samo naviještanjem vjere, a kad bi zanemario promicati i brinuti se za pučku obrazovanost i širenje knjige u narodu.³⁷ “Poslje sv. crkve, prva briga dobromu svećeniku mora biti škola”.³⁸

U brojevima iz prošlog stoljeća vjeroučiteljska služba svećenika bila je usko povezana i promatrana kao zahtjev njegova svećeništva ali i njegova prosvjetiteljskog i rodoljubnog djelovanja.³⁹ Svećenik nije prisutan u školi samo zato da bude vjeroučitelj, nego je u školi i kao rodoljub i prosvjetitelj, jer je on po svom svećeničkom poslanju nužno i rodoljub i prosvjetitelj. Svojom prisutnošću u školi on se brine da škola bude odgojiteljica u zdravom rodoljublju, u čovječnosti i etičnosti te da ne opada razina učenosti učitelja i nastave i uopće kvaliteta prosvjetiteljskog djelovanja škole. Svećenik zato doživljava učitelja kao prvog suradnika, svećenik i učitelj su braća koja djeluju u interesu naroda i domovine.⁴⁰

Od svećenika se kao prosvjetitelja, rodoljuba i evangelizatora ne očekuje samo da on osobno bude naobražen, nego mu se sugerira da bi se on kao prosvjetitelj, rodoljub i evangelizator trebao baviti pisanjem, štoviše književnošću. Pod književnošću se misli na odgojnu literaturu za široku čitalačku publiku. Naime, “gore pomenuta plata nedolikuje samo literarno naobraženim, nego ponajpače revnim dušobrižnikom”.⁴¹

Biskup Strossmayer u jednoj svojoj korizmenoj okružnici 1874., smatrajući da nije dovoljno da svećenik u korizmi samo propovijeda o djelima milosrđa i da se k tome pridruži vjernicima u pružanju milostinje za potrebne, nego poziva svećenike da se oni na sebi primjeren način kroz korizmu brinu za potrebne i to tako da se zauzetije zauzimaju kod različitih moćnika i bogataša na dobro siromašnih slojeva pučanstva i piše im: “Doklegod se riječ božja sa

³⁵ *Svećenik i puk katolički*, VĐSB 22 (1894) 1, 1.

³⁶ Usp. Josip Juraj Strossmayer, *Korizmena okružnica*, 2 (1874) 22; *Dušobrižje i politika*, VĐSB 26 (

³⁷ Usp. *Pučka obrazovanost*, VĐSB 1 (1873) 20, 158; 1 (1873) 21, 162-164; 1 (1873) 22, 173-174; 1 (1873) 23, 179-181; 1 (1873) 24, 186-188; Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica o Društvu sv. Jeronima*, 2 (1874) 7, 53-55; *Život i upliv župnika na selu*, 2 (1874) 7, 59. Svećenike se potiče da pretplatom podržavaju časopise koji promiču kulturu i obrazovanje naroda; usp. *Dopis*, VĐSB 49 (1921) 23, 186.

³⁸ Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica o Društvu sv. Jeronima*, 2 (1874) 7, 54.

³⁹ Usp. *Sastanak kateheta u Zagrebu*, VĐSB 20 (1892) 23, 227.

⁴⁰ Usp. *Sastanak kateheta u Zagrebu*, VĐSB 20 (1892) 21, 210-213; 24, 233-235.

⁴¹ Usp. *Revani Svećenik, spas duša*, 4 (1876) 7, 55.

propovjedaonice razlaže, dotle ne smije uzmanjkati sirotinji zagovora⁴² te svećenicima daje konkretnije upute što im je na tom planu činiti kroz korizmu.⁴³

d. Svećenik je rodoljub i zato nije izvan političkog života⁴⁴

“Neda se ni pomisliti: biti valjanim svećenikom, a ne biti ujedno otmenim rodoljubom. (...) Najbolji svećenik jest najbolji rodoljub; jer on spoznajuć, ljubeć i štujuć pravo Boga ljubiti će i svoj narod, koj je isto tako čedo milosti božje, kao i svaki drugi narod; ljubiti će jezik naroda svoga, kao dar ljubavi božje, ljubiti će domovinu svoju, u koju ga božja volja postavi, da namjestnik njegov bude, da uživa božje darove i živi svome zvanju i odredjenju. A ljubeć svoj narod, svoga naroda jezik, svoju domovinu i znajuć da je svemu odredjeno, razvijati se i težiti k savršenosti svoga stvoritelja, posvećivat će on sve svoje sile, da mu narod u toj plemenitoj težnji revnuje s ostalimi narodima, da mu narodni jezik, kao jedino pravo sredstvo društvenoga napredka, u narodu i među narodima dostojno štovan i njegovan bude, da mu domovina, što je moguće, biva sve ljepšim i ugodnijim prebivalištem najsavršenijih božjih stvorova, a njegove braće”.⁴⁵

Glasnik donosi biblijske starozavjetne i novozavjetne primjere rodoljublja, poziva se na Isusovu ljubav prema vlastitom narodu i pita se:

“Zašto dakle nebi nam svećenikom bila draga zemlja, gdje smo svjetlo bieloga dana ugledali, gdje nas je sjajno sunce svojom milotom ožarilo? Zašto da nam nebi mio i sladak jezik bio, kojim je bog duh svoj u nami oživio, a sveta i draga poviest, koju su naši stari proživili? Zašto nebi nam ona bila u krieposti zrcalo, u dobru pobuda, u stradanju nauka, u griehu opomena? Zašto baš mi svećenici da nesmijemo narod svoj u njegovih svjetovnih stvarih poučiti, svjetovati, voditi; (...)”.⁴⁶

Na protivna mišljenja, koja naglašavaju da svećeniku moraju jednako dragi biti svi narodi i da on treba biti ne rodoljub, nego svjetoljub, odnosno kozmopolita, odgovara Ferdo Filipović veoma žestoko. Prozirijevajući kako je

⁴² Usp. Josip Juraj Strossmayer, *Korizmena okružnica*, 2 (1874) 22. I godine 1901. u svojoj okružnici preporučuje "toplo svim svećenicima ove biskupije, da svaki od svoje strane što više uznastoji i da se ovakove vjeresijske udruge po Raiffeisenovomu sustavu u puku zasnivaju" (usp. Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica Raiffeisenove vjeresijske udruge i hrv. poljodjelska banka*, 29 (1901) 7, 56).

⁴³ Zanimljivo je primjetiti da kad Filipović govori o svećeniku kao učitelju bogoljublja i čovjekoljublja, onda naglašava da ako kršćanska ljubav ne smije iz srca isključiti pogana ili neprijatelja, onda "tim manje smijemo se odmetnuti našega inovjernoga srodnika" (usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 20, 156.)

⁴⁴ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 19, 145-147 i 1 (1873) 20, 155-157; *Svećenik i puk katolički*, VĐSB 22 (1894) 1, 1-4; 3, 42-43; 4, 52-53; *Dušobrižje i politika*, VĐSB 26 (1898) 19, 171-173.

⁴⁵ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 19, 145-146.

⁴⁶ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 19, 146.

takva misao u onom društveno-političkom kontekstu pogubna za hrvatski narod, on kaže:

“... biti svjetoljub a nebiti rodoljub: to je nesmisao. Mogu li biti svjetoljubom u pravom plemenitom smislu, a nebiti ujedno rodoljubom? Ali kakav se kosmopolitizam danas od svećenika traži, to je najgrdja povrjeda naravnoga i božanskoga prava; jer po njihovu nebi smjeli svoga naroda u prav ondje svjetovati, učiti, pomagati, na putu vremenitoga i vječnoga dobra voditi, gdje to uprav on i Bog od nas zahtievaju. Današnji svjetoljubi jesu najpodliji i ujedno najpogibeljniji stvorovi; pod tom bo gladkom krinkom dopušćeno je njim svakomu goditi, samo ako jim je dobro i koristno; slični su onoj prispodobi sv. pisma, koja govori o službi Bogu i vragu; a da li se može dvama gospodarom služiti? Ili si dakle svećenik i ujedno rodoljub, ili si nitko”.⁴⁷

“K tome imade slučajeva, gdje Bog, sviest, naše zvanje i rodoljublje od nas uprav traže i sile, da se u politične odnošaje umiešamo”, jer “politika se bavi i duboko zasieca u moralna načela naroda, društva i pojedinaca. Ako se o povrjedi takovih načela radi, svećenik je u svojoj sviesti obvezan takova (načela - opaska autora) braniti i svoju okolinu u tom ogledu učiti, svjetovati”.⁴⁸ Moralnost je naravni zakon svakoga čovjeka, i svećenik je dužan čuvati, promicati i razvijati moralnost i svukupni razvoj svoga naroda. Svećenik je pozvan, ako treba, i gospodarski prosvjećivati svoje župljane.⁴⁹ On iz vida ne smije ispustiti “onoga pravca kojim javni život ide” niti ono što se “u zemlji i državi sbiva”, nego je pozvan nad tim bdjeti⁵⁰ i zalagati se za dobro vlastitoga naroda i u vlastitom narodu i pred tuđinima. Kad je opće dobro naroda u opasnosti tada svećenik kao rodoljub, “koji svakomu, a ponajviše svomu narodu dobro želi” treba istupiti iz “svoje skrovnosti i zabitnosti”, stati na “branik među same izbornike domačega vieća i pokrajinskoga sabora” te bodrit, svjetovat i bistririt krive pojmove “bilo u posebnom zboru (...) bilo u skupštini ili u saboru, bilo u občinskom vieću ili u javnih glasilih”. Dakle, naravna ljubav prema svome narodu - rodoljublje, građanska prava i dužnosti te svećenička služba svećeniku nalažu da se bavi politikom. No, svećenik ne treba i ne smije bez velike potrebe ulaziti u općinske službe, jer obavljajući općinske službe trpit će svećenička služba jer za nju neće imati dovoljno vremena, a k tome može se dogoditi da se svećenik radi obavljanja

⁴⁷ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 19, 146.

⁴⁸ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 19, 147.

⁴⁹ "Malo je doduše čudono, da se svećenik bavi gospodarskom zannosti i akcijom, već kad su potrebe takve - ne smiju se od tog otrzati" (Srijemski kapelan, *Svećenik i seljačko pitanje*, VĐSB 37 (1909) 15, 115).

⁵⁰ Usp. *Svećenik i puk katolički*, VĐSB 22 (1894) 1, 3; Srijemski kapelan, *Svećenik i seljačko pitanje*, VĐSB 37 (1909) 15, 114-115; Ivan Krapac, *Pastirski govor rečen prigodom njegova svečanog ustoličenja*, VĐSB 38 (1910) 13, 100; *Sociologija i svećeničko djelovanje*, 39 (1911) 14, 115-116; Dominko Šarčević, *Svećenik i kulturna pustoš*, VĐSB 42 (1914) 6,55; *Pastoralna razmatranja*, VĐSB 42 (1914) 3, 30-31; 6, 55-57; 9, 78-79.

općinskih službi zamjeri ljudima te da radi toga izgubi poštovanje i povjerenje ljudi kao svećenik.⁵¹

Ljubav prema vlastitom narodu ne znači ni najmanju netrpeljivost prema drugim narodima. Biskup Strossmayer u pismu slovenskom svećeniku mladiomisniku Franu Hribaru, polazeći od tvrdnje da je svećenik slika Isusa Krista, kaže da svećenik ima univerzalno poslanje, pozvan je ljubiti sav ljudski rod i upravo radi toga:

“ima svećenik osobitom ljubavlju ljubiti svoj vlastiti narod. Ljubav i požrtvovanje za narod svoj prvi je i neobhodni je stepen, pače podloga je jedina one svete ljubavi, koju prema celomu rodu ljudskom u duši i svijesti svojoj ima gojiti svećenik“.⁵²

“Tko s vremenom ne koraca zaostaje, zastari. No najbudniji za sve pojave mora biti svećenik, jer njegovo djelovanje je kao regulator“.⁵³ Svećenička služba je po svojoj naravi društvenog karaktera i zato je svećenik dužan "ići među svijet". Početkom 20. stoljeća osobito je naglašavana važnost svećeničkog rada s članovima katoličkih udruga, koje su shvaćane veoma važnima za pastoral javnog mnijenja i najšire društvene sredine.⁵⁴

Svećenik je istaknuti društveni djelatnik, no u svom javnom djelovanju on ne mora čutvati klerikalizma.⁵⁵ U svjetovnim stvarima on ne mora voditi glavnu riječ. Katolička društva ne trebaju braniti i "nevaljale, zle svećenike"; ne treba osuđivati sve ono što nije započeo svećenik. Svećenik se ne smije koristiti svojim svećeničkim zvanjem za postizanje osobnog ugleda i željenih ciljeva.⁵⁶ Svećenik treba prema svakome biti uljudan, prijazan, uljudan i čedan, ali s malo ljudi prijateljski intiman. Preporučuje mu se da pijateljstvo gaji samo s nekima “i ovi nek su muževno prepostni i dobra glasa, da pristupaju ss. sakramentima i da su skroz prožeti crkvenim duhom”.⁵⁷

Zanimljivo je, zaključno, uočiti u čemu se, prema *Glasniku/Vjesniku*, sastoji svećeničko rodoljublje: Ono se sastoji ponajprije u tome da svećenik bude svećenik u pravom smislu te riječi, tj. da bude čovjek knjige, teologije, kulture i široke opće naobrazbe, čovjek sveta života, apostolata i evangelizacije.⁵⁸ Svećenik

⁵¹ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 23, 177-178; Pavao Mijatović, *Svećenik i gospodarska udruženja*, VĐSB 49 (1921) 8, 66-67.

⁵² Josip Juraj Strossmayer, *Pismo Franu Hribaru*, VĐSB 17 (1889) 8, 119.

⁵³ Grga Galović, *Potreba organizacije*, VĐSB 36 (1908) 6,47.

⁵⁴ Ova temu razrađuje Grga Galović kroz niz brojeva pod naslovom *Pastoralna razmatranja i Potreba organizacije*, VĐSB 36 (1908).

⁵⁵ Usp. Grga Galović, *Potreba organizacije*, VĐSB 36 (1908) 5, 39-40.

⁵⁶ Usp. Grga Galović, *Potreba organizacije*, VĐSB 36 (1908) 5, 40.

⁵⁷ Usp. Siksto Riario Sforza, *Napuci klericima*, VĐSB 23 (1895) 5, 55.

⁵⁸ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1(1873) 19, 147.

svjedoči svoje rodoljublje najviše po tome što neumorno poučava svoj narod osnovnim ljudskim i kršćanskim vrijednostima, što ga uči ljubavi i slozi, pravednosti, umjerenosti, što ga upozorava na negativne posljedice različitih mana i zlih sklonosti,⁵⁹ po tome što se brine za odgoj mladih generacija i što mu je stalo do odgoja mladih. Marljiv i zauzet, a učen svećenik - najveći je rodoljub.⁶⁰

Istodobno valja također uočiti kako pastoralni svećenici već tada dolaze do spoznaje o potrebi održavanja redovitih pastoralnih susreta na kojima bi dogovarali i sistematskije planirali svoje pastoralno djelovanje u prilikama koje u njihovo vrijeme nastaju.⁶¹

e. Svećenik - župni administrator i upravitelj crkvene baštine

Svećenik je crkveni službenik. Dužnost mu je te njegovoj svećeničkoj duhovnosti pripada ispravno vođenje župne kancelarije (matica, blagajničkog dnevnika, knjige misnih stipendija...)⁶² On je i upravitelj crkvenom imovinom.⁶³ No, svećenik ne treba biti "ekonom" - čovjek ekonomije: njiva, vinograda, voćnjaka, itd. "Jer ako sam bude velik ekonom, ohladit će mu brzo ljubav za nauk i ostale duševne poslove".⁶⁴

Svećenik je čovjek kulture, koji se brine da crkve budu umjetnički lijepo i skladne cjeline. U *Glasniku/Vjesniku* češće nailazimo na odredbe kojih se svećenik treba držati pri obnovi starih i izgradnji novih crkvenih objekata. Svećenik promiče kulturu i brine se za narodnu kulturnu baštinu.⁶⁵ Svećenički odnos prema crkvenim umjetninama pruža "živo svjedočanstvo o većoj ili manjoj izobraženosti, uviđavnosti i revnosti kojom su dotičnici za svoje zvanje oduševljeni".⁶⁶

U prošlom i početkom 20. stoljeća *Glasnik/Vjesnik* s puno otvorenosti i kritičkoga tona piše o životu i djelovanju svećenika. Osuđuju se neke pojave u svećeničkom životu kao što su lijenost,⁶⁷ briga samo za sebe, bogaćenje, pohlepa

⁵⁹ Usp. Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica*, VĐSB 3 (1875) 21, 185-190; Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica*, VĐSB 4 (1876) 3, 20-21.

⁶⁰ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1(1873) 20, 156.

⁶¹ Usp. *Žalostni pojavi*, VĐSB 25 (1897) 5, 59.

⁶² Usp. *Sanctificamini*, VĐSB, 83 (1955) 4, 61-63.

⁶³ Usp. nizove članaka Ivana Mihajevića pod naslovom *Dužnosti župnikove glede popravka župske crkve i župskoga doma* u VĐSB 5 (1877) i 6 (1878); *Dužnosti župnika i župe upravitelja glede popravka župske crkve i župskih zgrada*, VĐSB 6 (1878) 6, 62; 7, 70; 9, 85; 10, 94; Jakša Pliverić, *Vođenje crkvenih računa i pobožnih zaklada*, VĐSB 49 (1921) 15, 117-119; 16, 129-131; 17, 134-135; 18, 143-145; 19, 149-151; 20, 158-160; 21, 167-169; 22, 175-179;

⁶⁴ Usp. *Revan svećenik, spas duša*, VĐSB 4 (1876) 8, 61.

⁶⁵ Usp. *Okružnica*, VĐSB 11 (1883) 11, 108; Andrija Živković, *K jubileju Msgr. don Frana Bulića*, VĐSB 47 (1919) 22, 170-171; *Kršćanska umjetnost kršćanima*, VĐSB 48 (1920) 15/16, 68-70

⁶⁶ Josip Strossmajer, *Odgovor na pismo dr. Eitelbergera*, VĐSB 1(1873) 9, 66; usp. Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica* 3 (1875) 9, 81.

⁶⁷ Usp. Siksto Riario Sforza, *Napuci klericima*, VĐSB 23 (1895) 6, 61-62.

za bogatstvom⁶⁸ i uljuljanost u materijalno blagostanje, škrtost, obavljanje samo onih poslova koje se baš mora učiniti ili samo onih koji donose neposrednu korist, značajnije materijalno pomaganje rodbine,⁶⁹ nebriga za narod i kulturne, obrazovne, političke i ekonomske potrebe naroda.⁷⁰

Kod svećenika *Glasnik/Vjesnik* najviše kudi lijenost i besposlicu, nemarnost,⁷¹ navezanost na novac,⁷² napuštanje knjige i neznanje, lov, zabava, društvo, čašica, kartanje.⁷³

Biskup Strossmayer piše: “Bože sveti i Bože neumrli, daj narodu momu dobrih, pobožnih, učenih i revnih svećenika; ah daj mu ujedno učenih, uglednih, rječitih i neustrašivih svjetovnjaka, koji svetu vjeru i crkvu kano vlastitu dušu i vlastiti svoj spas ljube”.⁷⁴

Biskup Strossmayer često je naglašavao važnost vjernika laika te svećeničku suradnju s njima. Ova tema postala je osobito aktualna na stranicama *Glasnika/Vjesnika* početkom 20. stoljeća.

Dodatak

Svojevrsnu prekretnicu koja je snažno utjecala na život Đakovačke i Srijemske biskupije predstavljali su: (1) Katolički sastanak 1900. u Zagrebu i osnivanje Katoličkog pokreta (koji u tendenciji rastućeg indiferentizma i liberalizma želio okupiti katoličku inteligenciju i laikat), te (2) smrt utemeljitelja *Glasnika/Vjesnika* biskupa Josipa Jurja Strossmayera 1905. godine.

Razdoblje između spomenuta dva događaja početkom stoljeća i završetak Prvog svjetskog rata te stvaranje Kraljevine SHS 1918. godine (u koju je ušao i teritorij Đakovačke i Srijemske biskupije) predstavlja specifično razdoblje s obzirom na našu temu u *Glasniku/Vjesniku*. Stranice *Glasnika/Vjesnika* poslije Katoličkog sastanka potiču svećenike na rad s katoličkim udrugama. Mogli bismo kazati da je svećenik na stranicama *Glasnika/Vjesnika* u tom razdoblju postao ponajprije promicatelj i duhovnik katoličkih udruga vjernika laika.

⁶⁸ Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1(1873) 6, 42; usp. 1 (1873) 20, 157.

⁶⁹ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1(1873) 21, 162; *Svećenički imutak*, 15 (1887) 21, 223.

⁷⁰ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1(1873) 20, 155-157; *Pučka obrazovanost*, VĐSB 1(1873) 21, 162-164.

⁷¹ Usp. *Život i upliv župnika na selu*, VĐSB 2 (1874) 6, 51-52; Josip Juraj Strossmayer, *Pismo Franu Hribaru*, VĐSB 17 (1889) 8, 118-119.

⁷² Usp. *Pomagaj, pogibosmo*, VĐSB 4 (1876) 11, 85; Josip Juraj Strossmayer, *Okružnica* 17 (1889) 18, 207.

⁷³ Usp. *Pomagaj, pogibosmo*, VĐSB 4 (1876) 11, 85; *Obćenje svećenika sa svjetovnjaci*, VĐSB 14 (1886) 8, 117-119; 9, 135-136; Stjepan Babić, *Staračko doba svećenikovo*, niz u VĐSB kroz godine 23 (1895) i 24 (1896).

⁷⁴ Josip Juraj Strossmayer, *Korizmena okružnica*, VĐSB 14 (1886) 4, 88.

Odlučili smo se, ipak, to razdoblje ovdje ne izdvajati kao zasebno. U *Glasniku/Vjesniku*, naime, snažno se osjećao duh i genij biskupa Strossmayera. On je veoma snažno utjecao i na oblikovanje naglasaka svećeničkog lika. Njegovi će naglasci (koje smo već obradili: svećenik intelektualac, duhovna osoba i zauzeti javni društveni, kulturni i politički radnik) biti prisutni na stranicama *Glasnika/Vjesnika* i poslije njegove smrti, sve do potpune promjene političke situacije na našim prostorima, koja će jednostavno diktirati oblikovanje novih naglasaka svećeničkog lika. Istodobno, važnost rada s katoličkim udrugama doživjet će svoje puno značenje između dva svjetska rata, te ćemo o svećeniku kao promicatelju i duhovniku katoličkih udruga progovoriti unutar sljedećeg razdoblja, radi čega ovdje to ispuštamo.

2. Od Prvog svjetskog rata do Drugog vatikanskog koncila

Crkveni život od Prvog svjetskog rata do Drugog vatikanskog koncila mogli bismo podijeliti na tri manja razdoblja: od rađanja Kraljevine SHS do Drugog svjetskog rata, od uspostave SFR Jugoslavije 1945. do pada Aleksandra Rankovića, ministra unutarnjih poslova u bivšoj Jugoslaviji (1965. godine), odnosno do potpisivanja Protokola između Svete Stolice i ondašnje jugoslavenske vlade (1966. godine). Sva tri navedena razdoblja označena su političkim događajima koji su veoma snažno utjecali na život i djelovanje Katoličke crkve, a posredno i na oblikovanje lika svećenika u *Glasniku/Vjesniku*. No, svećenički lik bio je na stranicama *Glasnika/Vjesnika* u nekim svojim crtama identičan kroz sva tri nabrojena razdoblja i te zajedničke karakteristike želimo ovdje iznijeti.

S posljednja dva spomenuta događaja poklapa se i završetak Drugog vatikanskog koncila (1962.-1965. godine), te započinje novo razdoblje u kojem je Katolička crkva, iako društveno marginalizirana, ipak nešto slobodnije razvijala svoje djelovanje unutar crkvenog prostora koji joj je jedini ostao dostupan. To je utjecalo i na postupno oblikovanje novih naglasaka svećeničkog lika, usklađenih sa smjernicama Drugog vatikanskog koncila, o čemu će biti riječi u trećem podnaslovu našega rada.

Razvoj društveno-političkih zbivanja u kojima se rušio ustaljeni red, običaji i sistem vrijednosti u razdoblju života Crkve na našim prostorima između završetka Prvog svjetskog rata i Drugog vatikanskog koncila (jačanje liberalnih pokreta, utjecaj prosvjetiteljstva i modernističkih tenedencija, izbijanje Prvog svjetskog rata i nove prilike crkvenog života unutar Kraljevine SHS, te u predratnoj Jugoslaviji, Drugi svjetski rat i potom život u komunističkom režimu) trajno je Crkvu dovodio u sve teži društveni položaj. Katolička crkva na našim prostorima susreće se s više ili manje izraženim neprijateljskim okruženjem, što kulminira poslije Drugoga svjetskoga rata, kad komunistički režim Crkvu proglašava neprijateljem čovjeka i naroda. U tom neprijateljskom ozračju ona je nastojala braniti istinu evanđelja i u vjeri odgajati najšire vjerničke slojeve. To ozračje utjecalo je ne samo na pisanje

Glasnika/Vjesnika, nego i na svećenički identitet njegovan na stranicama *Glasnika/Vjesnika*.

Kroz *Glasnik/Vjesnik* možemo pratiti postupno, ali trajno rastuće marginaliziranje Crkve između dva rata, njezino zauzimanje apologetskih stavova, postupno povlačenje iz društvenog i kulturnog života te paralelno sužavanje svećeničkog utjecaja na strogi unutarcrkveni prostor, unutar kojega će ostati zatvoren poslije Drugog svjetskog rata. Spomenuti proces pridonosi okoštavanju i ljubomornom čuvanju postojećih oblika javnog izražavanja vjere, pri čemu se svaka unutarcrkvena promjena ustaljenih formi i običaja te pokušaj autokritičnosti doživljava kao znak popuštanja i ustupak neprijateljskom okružju, tako da se i u godinama koncilskih i pokoncilskih reformi i obnove u sveopćoj Crkvi, u *Glasniku/Vjesniku* ponekad osjeća strah od gubitka identiteta i pomanjkanje želje za stvarnim koncilskim otvaranjem i obnovom (na početku trećeg razdoblja naše podjele).

Kroz razdoblje od Prvog svjetskog rata do Drugog vatikanskog koncila svećenik je na stranicama *Glasnika/Vjesnika*:

branitelj kršćanskih vrijednosti i javnoga morala te zaštitinik interesa Crkve; postupno jedino on (p)ostaje oličenjem Crkve i crkvenosti;

svećenik je drugi Krist; svećenička duhovnost u *Glasniku/Vjesniku* često podržava i hrabri njegov kritičko-proročki identitet u odnosu prema neprijateljski raspoloženom okružju;

svećeničko djelovanje postupno se sužava i svodi isključivo na liturgijsko-molitveni život i propovijedanje: svećenik je misnik, djelitelj sakramenata, dušobrižnik i ispovjednik.

U svakom razdoblju *Glasnika/Vjesnika*, no u ovom razdoblju na osobit način, verificiralo se kako su društveno-politički i kulturološki kontekst uvjetovali način ponašanja i djelovanja Crkve te su snažno utjecali i na oblikovanje lika svećenika na njegovim stranicama. Istodobno, zanimljivo je uočiti kako upravo radi pojava koje su Crkvu tjerale na rub društvenog života, pastoralni svećenici dolaze do spoznaje o potrebi održavanja redovitih pastoralnih susreta na kojima bi dogovarali i sistematskije planirali svoje pastoralno djelovanje u novim prilikama koje nastaju.⁷⁵ Paralelno s jačanjem neprijateljskog okružja oko nje, u Crkvi jača njezina nutarnja organizacija, naglašava se duhovnost i važnost kršćanske izgradnje, dolazi do snažnijeg osobnog suobličavanja s Kristom itd. Svećenik je u tom ozračju postao duhovnik, odgojitelj u vjeri, djelitelj sakramenata, kateheta, čovjek Crkve i molitve koji izgrađuje kršćanske stavove vjernika.

⁷⁵ Usp. *Žalostni pojavi*, VDSB 25 (1897) 5, 59.

a. Svećenik, branitelj kršćanskih vrijednosti i javnoga morala

Na lik svećenika u *Glasniku/Vjesniku* utjecala su opća društvena i politička kretanja. Krajem prošlog stoljeća sve se češće na njegovim stranicama pojavljuju članci u kojima se svećenik pojavljuje kao branitelj Crkve, kršćanskih vrijednosti i javnoga morala koji u to vrijeme sve više bivaju napadani. Ruše se do tada ustaljeni običaji i sistem vrijednosti, a Crkva i svećenik zauzimaju apologetske stavove.

Život Crkve u novostvorenoj državi na našim prostorima poslije prvog svjetskog rata, sve do njezina konačnog raspada 90-tih godina, te napetost između državne vlasti i Katoličke crkve kojom je više ili manje obilježeno čitavo to razdoblje (a kulminacija je bila poslije Drugog svjetskog rata, kad je prijetila ozbiljna opasnost da i *Glasnik/Vjesnik* bude nasilno utrnut) utjecali su na još naglašeniji apologetski stav, na naglašavanje važnosti crkvenosti svećenika, njegove vjernosti ugroženoj Crkvi i solidarnosti s njom kao osporavanom i društveno nepoželjnom institucijom. Njegovan je njegov kritičko-proročki identitet u odnosu prema neprijateljski raspoloženom okruženju.

a.a. Svećenik: promicatelj, član i duhovnik katoličkih udruga

Prvu polovinu dvadesetog stoljeća, a osobito razdolje između dva svjetska rata, svojom važnošću u crkvenom životu na našim prostorima obilježili su različite katoličke udruge i pokreti, ponajprije vjernika laika. U *Glasniku/Vjesniku* svoj trag ostavili su, pored njih, i posebne udruge svećenika. Poslije Katoličkog sastanka u Zagrebu 1900. godine, veliku potporu u katoličkoj javnosti uživale su različite inicijative, katolički pokreti i časopisi koji su nastojali pridonijeti duhovnoj i zauzetoj crkvenoj formaciji vjernika te svećenika.⁷⁶ Ta je potpora bila još snažnija ulaskom teritorija Đakovačke i Srijemske biskupije u Kraljevinu SHS, tako da je život Crkve između dva svjetska rata postao označen djelovanjem katoličkih organizacija. Dok katoličke udruge, s jedne strane, potiču nutarnju

⁷⁶ *Glasnik* podržava osobito "Svećenike adoratore", "Udruženje svećenika biskupije đakovačke" "Uzajamnost" (staleško-ekonomsko udruženje svećenika Đakovačke i srijemske biskupije) i "Savez uzajamnosti" (staleško udruženje svećenika svih biskupija): usp. Grga Galović, *Pastoralna razmatranja*, VĐSB 36 (1908) 2,13-15; 4, 30; Grga Galović, *Potreba organizacije*, VĐSB 36 (1908) 5, 39-40; 6, 47-48; Anđelko Voršak, *Izveštaj o glavnoj skupštini svećeničkog udruženja*, 37 (1909) 3,18; Ivan Krapac, *Pastirski govor rečen prigodom njegova svečanog ustoličenja*, VĐSB 38 (1910) 13, 100; *Rad svećenstva u katoličkom pokretu*, VĐSB 41 (1913) 3, 25-28; Dominko Šarčević, *Svećenik i kulturna pustoš*, VĐSB 42 (1914) 6,55; Pavao Matijević, *Svećenik i gospodarska udruženja*, VĐSB 49 (1921) 8, 66; Grga Galović, *Braći svećenicima*, VĐSB 49 (1921) 3, 24; *Pravila "Uzajamnosti", udruženja svjetovnih svećenika biskupije đakovačke*, VĐSB 49 (1921) 3, 24-25; Biskupi Kraljevine SHS, *Okružnica*, VĐSB 49 (1921) 11, 86; *Vjesnik*, VĐSB 49 (1921) 11, 90; *Dopis*, VĐSB 49 (1921) 23, 186; J. Šafran, *Savez uzajamnosti*, VĐSB 50 (1922) 11, 90-91; *Pravila saveza "Uzajamnosti"*, VĐSB 50 (1922) 14, 114-116. Od časopisa preporučuje "Hrvatstvo, "Sacerdos Christi". Usp. Dragutin Jakić, *Realizam i "Narodna obrana"*, VĐSB 32 (1904) 9, 70; *Književnost. Sacerdos Christi*, VĐSB 50 (1922) 3, 28;

kršćansku izgradnju vjernika i svećenika, dotle istodobno vode polemiku sa svjetovnim strujanjima koja su u pitanje stavljale prokušane vrijednosti, crkvenu disciplinu i tradiciju Zapadne Crkve.⁷⁷

U tendenciji nestanka kršćanskog ozračja koje je nekada podržavalo rad i djelovanje svećenika, njegov utjecaj u društvu i koje je istodobno čuvalo njegov specifičan identitet, kad sve više maha uzimaju ideje liberalizma, rastući materijalizam i druge pojave, na stranicama *Glasnika/Vjesnika* naglašava se važnost međusobne povezanosti svećenika unutar svećeničkih udruga. Svećenici su potrebni jedni drugima kako bi se oteli negativnim utjecajima izvana, te radi međusobne podrške i zajedničkog rasta u vjeri.⁷⁸

"I nama je potrebna riječ božja, i u naše srce ima religija prodrijeti kroz uho: živa riječ ima braniti i podržavati naš svećenički i religiozni život, pa ako nema te žive riječi, skoro će taj život ohladnjeti a i - umrijeti."⁷⁹

a. b. Svećeničke ljudske vrline

U *Glasniku/Vjesniku* veoma se često naglašava važnost svećeničkih ljudskih vrlina, sposobnost bratskog odnosa prema vjernicima, srdačnost, plemenitost, susretljivost, blagost, uglađenost, takt, čovjekoljublje.

U razdobljima osobitog stradanja te su ljudske dimenzije svećeničkog lika bile naglašenije prisutne na stranicama *Glasnika/Vjesnika*.⁸⁰ ~~Upravo se tada naplaćeno da svećenik mora prednjačiti ljubavlju prema siromašnim, nezaposlenima.~~⁸¹

U tom dugom razdoblju *Glasnika/Vjesnika* na njegovim stranicama ne nedostaju teme kao što su odnos između župnika i župnog vikara,⁸² bratska opomena,⁸³ celibat,⁸⁴ poslušnost,⁸⁵ duh siromaštva⁸⁶ i sl.

⁷⁷ Usp. Vilko Andrelić, *Dvije, tri bratske o "pokretu nižeg klera"*, VĐSB 47 (1919) 22/23, 173-174; 24, 179-180; Josip Gunčević, *Godišnjica pokreta nižeg klera u Jugoslaviji*, VĐSB 48 (1920) 3/4, 12-14; 5/6, 22-23; 7/8, 28-30; 9/10, 38-39; 11/12, 47-48; 17/18, 77-79; *Okružnica* (potpisana od generalnog provikara Matije Pavića br. 770/1920), VĐSB 48 (1920) 7/8, 25; Andrija Spiletak, *Sveta Stolica i reformno svećenstvo*, VĐSB 48 (1920) 7/8, 27.

⁷⁸ Usp. *Glavna skupština "zajednice svećenika bisk. Djakovačke"*, VĐSB 41 (1913) 2, 19; Kov., *Kongregacija svećenika*, VĐSB 95/20 (1967) 4, 68-69.

⁷⁹ Usp. *Glavna skupština "zajednice svećenika bisk. Djakovačke"*, VĐSB 41 (1913) 2, 19.

⁸⁰ Usp. Antun Akšamović, *Okružnica*, 69 (1941) 9-10, 86-87; Josip Pavlović, *Svećenik kao čovjek*, VĐSB 69 (1941) 3, 34-36; Josip Pavlović, *Neduhovni duhovnici*, 69 (1941) 15, 130.

⁸¹ Usp. Antun Akšamović, *Okružnica*, 69 (1941) 9-10, 86-87.

⁸² Usp. Srijemski župnik, *Dva nejednaka brata*, VĐSB 37 (1909) 7,53; 8, 59-62.

⁸³ Usp. Grga Galović, *Potreba organizacije*, VĐSB 36 (1908) 6, 47.

⁸⁴ Usp. Vilim Tower, *Prednosti svećeničkog celibata*, VĐSB 70 (1942) 20, 155-157.

⁸⁵ Usp. *Sanctificamini*, VĐSB, 83 (1955) 2, 20-21.

⁸⁶ Usp. *Sanctificamini*, VĐSB, 83 (1955), 2 20.

a. c. Svećenik: prorok

Dok je ranije bila naglašavana važnost i potreba društvenog angažmana i političkog rada svećenika, u promijenjenim prilikama taj rad ne samo da nije poželjan neprijateljskom okružju, nego se svećenike upozorava da je on opasan za njihov duhovni poziv.⁸⁷ Na društveni i politički angažman potiče se vjernike laike, svećenik ima ulogu "inspiriranja kršćanskih boraca",⁸⁸ a u razdoblju poslije Drugoga svjetskoga rata sve do pada komunizma politički rad ne preporučuje se niti vjericima laicima.

Kroz to razdoblje *Glasnik/Vjesnik* često zauzima apologetske stavove.⁸⁹ Crkva brani istinu evanđelja, dostojanstvo i kršćansku viziju čovjeka, vjerske slobode i (istisnuta iz društva te osuđena na propast) bori se za svoj životni prostor.

Svećenik je interpretiran kao prorok, čovjek Božji i djelitelj Božje riječi, "posrednik između Boga i ljudi",⁹⁰ "rođeni branitelj Božjih interesa"⁹¹ i svjedok istine "između različitih propaganda".⁹² On je "kamen kušnje za savjesti".⁹³

No, u laiciziranom svijetu svećenik počinje osjećati "da realna zemlja živi, da se izgrađuje bez njega i da je on u njoj stranac".⁹⁴ Na taj način se događa da postupno jedino on (p)ostaje oličenjem Crkve i crkvenosti - on je "čovjek Crkve".⁹⁵

Naglašavanje kritičko proročke uloge svećenika u odnosu na profani i raskršćanjeni svijet odvodilo je ponekad čak i u određena pretjerivanja u svećeničkim redovima, koja su morala biti korigirana i vraćena u granice zdravog kršćanskog realizma. *Glasnik/Vjesnik* se tako, osim s negativnim pojavama i s

⁸⁷ "Politički rad opasan je po svećenika, jer se u njem strasti silno raspiruju. Gospodarski, čisto materijalni rad oko novca i profita, još je opasniji za nas, jer misli naše odvodi od uhovnog poziva" (Pavao Matijević, *Svećenik i gospodarska udruženja*, VĐSB 49 (1921) 8, 66).

⁸⁸ Usp. Emanuel Suhard, *Svećenik u društvu*, VĐSB 81 (1953) 5, 80.

⁸⁹ Usp. Ferdo Filipović, *Svećenik*, VĐSB 1 (1873) 4, 25-27; *Žalostni pojavi*, VĐSB 25 (1897) 5, 56-59; *Socijalizam u Hrvatskoj*, (*Glas iz Sriema*), VĐSB 25 (1897) 9, 92-94; 11, 105-108; Antun Akšamović, *Socijalizam*, 36 (1908) 7, 54-55; 8, 63-64; 9, 71-72; 10, 78-79; Grgur Galović, *Shvatimo svoj položaj i svoju dužnost*, VĐSB 36 (1908) 12, 92-93; Andrija Spiletak, *Mise zahvalnice u crkvi*, VĐSB 47 (1919) 22/23, 171-173; Milko Cepelić, *U pravu istine*, VĐSB 48 (1920) 1/2, 4-6; 3/4, 10-12; 5/6, 21-22; 9/10, 36-37; 19/20, 86-87; 21/22, 94-95; 23/24, 100-102; *Slobodni zidari*, VĐSB 49 (1921) 4, 32-33; 5, 41-43; 6, 45-48; 7, 58-59; 8, 65-66.

⁹⁰ Usp. *Svećenik u današnjem svijetu*, 83 (1955) 7-8, 113.

⁹¹ Usp. Emanuel Suhard, *Svećenik u društvu*, VĐSB 80 (1952) 9, 128.

⁹² Usp. Emanuel Suhard, *Svećenik u društvu*, VĐSB 80 (1952) 10, 145-146.

⁹³ Usp. Emanuel Suhard, *Svećenik u društvu*, VĐSB 80 (1952) 10, 146-147.

⁹⁴ Usp. Emanuel Suhard, *Svećenik u društvu*, VĐSB 80 (1952) 11, 161-162.

⁹⁵ Usp. *Svećenik u današnjem svijetu*, VĐSB 83 (1955) 7-8, 114.

nedostatkom svećeničke duhovnosti koju je naglašavao⁹⁶ (odnosno osim s 'neduhovnim duhovnicima'⁹⁷ i s 'religijskim činovnicima'⁹⁸), morao suočavati i sa suprotnim krajnostima te pretjerivanjima u proročko-kritičkoj ulozi svećenika: sa svećenicima 'moralistima'⁹⁹ i s pretjeranim 'supranaturalistima'.¹⁰⁰

U *Glasniku/Vjesniku* nailazimo zato na nastojanje cjelovitog i zaokruženog teološko-ekleziološkog i duhovnog izlaganja o liku svećenika, koji bi bez pretjerivanja trebali izgrađivati cjelovit i zaokružen lik svećenika.¹⁰¹

Zanimljivo je za primijetiti da dok se naglašava proročka uloga svećenika u raskršćanjenom svijetu i činjenica da se široki slojevi ljudi, a među njima i

⁹⁶ Usp. Stjepan Bulat, *Adoracija, sastavni dio svećeničkog duhovnog života*, VĐSB 72 (1944) 9, 71; 10, 77-80; 73 (1945) 2, 15-16.

⁹⁷ Usp. Josip Pavlović, *Neduhovni duhovnici*, VĐSB 69 (1941) 14, 124; 69 (1941) 15, 130-132; 70 (1942) 15, 114-118; 70 (1942) 16, 122-126.

⁹⁸ Takav svećenik se odnosi prema kršćanstvu kao prema nekom "izvanjskom sistemu", "svjetovnom nazoru" s kojim on nema nikakve nutarnje veze. On je nesposoban da "narod duhovno odgaja i vodi". Riječ je o "tvrdim i grubim svećenicima (...) koji su postali u svojoj službi ništa manje i ništa odvratnije, nego hladni, mehanički aparat, plaćeni religijski činovnici". Njihov je nastup u kontradikciji s Isusovim evanđeljem, evanđeljem ljubavi. (usp., Josip Pavlović, *Neduhovni duhovnici*, 69 (1941) 14, 124).

⁹⁹ Svećenici moralisti su hladni ljudi zakona. Smatraju da im je bitna i jedina dužnost tumačiti "razne propise zakona". Pazi da njihovo izvanjsko vladanje bude korektno, formalisti su. Ni svoje ni tuđe vladanje ne prosuđuju "prema uzvišenoj pojavi Kristovoj, nego isključivo prema propisima kazuisitičkog moralnog kodeksa (...) Ovakvi moralisti redovno postaju fanatici, sektarci, strančari, a glavna je oznaka svih takvih ljudi da su tvrdoglavi, uskogrudni, isključivi, nesnošljivi, zagrižljivi, slobodni sumnjičavi" (Josip Pavlović, *Neduhovni duhovnici*, VĐSB 69 (1941) 15, 131-132).

¹⁰⁰ Zastupnici pretjeranog spiritualizma drže da svećenik ne može bez "kobnih posljedica" zanemariti nadnaravni život. Po shvaćanju pretjeranih spiritualista svećenik "mora postati u tolikoj mjeri duhovan, da čovjek ima u njemu biti ne samo podređen svećeništvu, nego čak i izbrisan (...) Dosljedno svećenik mora potpuno umrijeti i svijetu. On se ne smije zanimati za ovu zemlju i njezina dobra (...) Gledati u svećeniku samo nadnarav, a zanemariti narav, značilo bi u odgoju svećenika prezreti solidan i zdrav temelj; značilo bi početi graditi bez temelja ili čak sa prvim spratom, što je nemoguće. Milost pretpostavlja narav, gratia supponit naturam, zato nije moguće u izgrađivanju svećenika proći mimo naravi. Nema nadnaravi, koja bi postojala rastavljeno od naravi" (Josip Pavlović, *Neduhovni duhovnici*, VĐSB 70 (1942) 15, 114). "U čovječjoj duši zaista živi težnja, koja je usmjerena ravno prema Bogu, ali davao znađe tom težnjom tako upravljati, da ona njemu nimalo ne škodi. On potiče čovjeka, da uzdigne svoj duh k Bogu, te da radi toga zaboravi svoga živoga brata i živu sestru ovdje na zemlji (...) Koliko smo se Bogu približili ili koliko smo se od njega udaljili i otudili, najsigurnije se pozna po tome, koliko smo se svojim svakodnevnim mislima, riječima i djelima približili ili udaljili od svoga brata, s kojim se dnevno susrećemo" (Josip Pavlović, *Neduhovni duhovnici*, VĐSB 70 (1942) 15, 116).

¹⁰¹ *Glasnik/Vjesnik* tako donosi u nastavcima korizmenu poslanicu pariškog nadbiskupa kardinala Emanuela Suharda iz 1949. godine, *Svećenik u društvu*, VĐSB 80 (1952) 1, 3-6; 80 (1952) 2, 29-32; 80 (1952) 3, 43-44; 80 (1952) 4, 61-64; 80 (1952) 5, 78-80; 80 (1952) 9, 125-129; 80 (1952) 10, 145-148; 80 (1952) 11, 159-163; 80 (1952) 12, 176-177; 81 (1953) 1, 13-16; 81 (1953) 4, 63-64; 81 (1953) 5, 79-80; 81 (1953) 7-8, 114-115; 81 (1953) 9, 129-132; 81 (1953) 10, 145-148; 81 (1953) 11, 161-164; 82 (1954) 2, 28-31; 82 (1954) 5, 75-77; 82 (1954) 6, 93-95; 82 (1954) 7, 114-116; 82 (1954) 9, 131-132; 82 (1954) 10, 145-147.

radništvo, udaljavaju od Crkve, *Vjesnik* - u kontekstu promišljanja o svećenicima-radnicima koji su se pojavili u Francuskoj - u strahu od laicizacije svećenika i njegove službe, zastupa njegovo povlačenje iz svijeta i sužavanje pastoralnog djelovanja na unutarcrkveni prostor.¹⁰²

b. Liturgijsko-molitveni lik svećenika

b.a. Svećenik: adorator

Svećenik je molitelj, "čovjek službene i kolektivne molitve, naređene na slavu Božju i na spas čitavog ljudskog roda".¹⁰³ S obzirom na molitveni život svećenika za uočiti je naglašena dimenzija svećeničke osobne molitve. Tema liturgijske molitve prisutna je, ali je ostala u drugom planu. Česte teme *Vjesnika* su svećenička osobna molitva, razmatranje i adoracija,¹⁰⁴ duhovno štivo, duhovne vježbe.¹⁰⁵ Naglašavaju se "osobni imperativi" svećeničke molitve i adoracije (osamljenost, razočaranje u apostolatu, nerazumijevanje ostalih svećenika, srušeni ideali, nemogućnost kretanja i susretanja s drugim svećenicima, osobne napasti i strasti, osmišljavanje ideja koje će ga voditi u apostolatu¹⁰⁶), različite potrebe i nevolje kojima svećenik ne može sam bez molitve udovoljiti i nadići, te pastoralni motivi svećeničke molitve i adoracije (ako svećenik adorira postaje primjer vjernicima; župljani će slijediti njegov primjer).¹⁰⁷

b.b. Svećenik: žrtva

Glasnik/Vjesnik će osobito isticati svećenikovo molitveno sjedinjenje s Kristom patnikom (svećenik je "žrtva"),¹⁰⁸ preporučitvat će se "Getsemanska ura" i euharistijska dimenzija njegove duhovnosti adoratora, "misnika" i patnika sjedinjenog s Kristom raspetim na križu.¹⁰⁹

No, o svećeničkih stradanjima, poratnom komunističkom progonu, zatvaranju i ubojstvima svećenika u *Glasniku/Vjesniku*, nažalost, nemamo izvještaja. Ta šutnja plod je razboritosti i straha pred još većim nasiljem, pred još brojnijim svećeničkim i vjerničkim žrtvama, te cijena da se *Glasnik/Vjesnik* uopće može održati.

¹⁰² *Od svećenika radnika do svećenika radničke misije*, VĐSB 82 (1954) 11, 159-162.

¹⁰³ Usp. Emanuel Suhard, *Svećenik u društvu*, VĐSB 81 (1953) 10, 148.

¹⁰⁴ Usp. Stjepan Bulat, *Adoracija, sastavni dio svećeničkog duhovnog života*, VĐSB 72 (1944) 9, 71; 10, 77-80; 73 (1945) 2, 15-16.

¹⁰⁵ Usp. Biskupi Kraljevine SHS, *Okružnica*, VĐSB 49 (1921) 12, 93-94; *Santificamini*, VĐSB 83 (1955) 3, 34-37.

¹⁰⁶ Usp. Stjepan Bulat, *Adoracija, sastavni dio svećeničkog duhovnog života*, VĐSB 72 (1944) 10, 78-79.

¹⁰⁷ Usp. Stjepan Bulat, *Adoracija, sastavni dio svećeničkog duhovnog života*, VĐSB 73 (1945) 2, 15-16.

¹⁰⁸ Usp. *Svećenik u današnjem svijetu*, VĐSB 83 (1955) 7-8, 113-114.

¹⁰⁹ Usp. *Santificamini*, VĐSB, 83 (1955) 2, 19-21; 83 (1955) 3, 34-37; 83 (1955) 4, 61-63.

b.c. Svećenik: "misnik", dušobrižnik i kateheta

Svećenik je službenik bogoslužja, liturg. Osobito je osvjetljavao i produbljavao njegov lik "misnika" suobličnog Kristu koji se žrtvuje na oltaru.

Svećenik je i dušobrižnik. Veoma važan dio njegove dušobrižničke službe jest služba ispovjednika. *Glasnik/Vjesnik* donosi priloge koji produbljuju njegovo teološko znanje, pozivaju na razboritost, milosrđe, ljubav i dobrostivost prema pokornicima.¹¹⁰ No, iako je "duhovni otac" i sam svećenik treba duhovno vodstvo drugog svećenika, treba se često ispovijedati. Za primijetiti je da je govor o svećeniku kao dušobrižniku prilično označen paternalističkim kategorijama, te je to jedna od karakteristika lika svećenika koja se prilično zadržala sve do danas.

Za vrijeme Prvog svjetskog rata i između dva svjetska rata u *Glasniku/Vjesniku* susrećemo različite priloge i vijesti o vojnim svećenicima i problematici njihova pastoralnog djelovanja.¹¹¹ Istodobno u razdoblju do Drugog svjetskog rata u njemu je prisutna i tema svećenika kao katehete, odnosno vjeroučitelja u školi.¹¹² (Ove će se teme ponovo početi vraćati u *Glasnik/Vjesnik* poslije demokratskih promjena 1990.-tih godina.)

3. Od Drugog vatikanskog koncila do danas

Vrijeme poslije Drugog vatikanskog koncila u *Glasniku/Vjesniku Đakovačke i Srijemske biskupije* predstavljaju vrijeme postupnog otkrivanja i osvjetljavanja novog identita svećenika u svjetlu koncilске teologije i koncilskog otvaranja Crkve prema svijetu.¹¹³ Iako je poslije potpisivanja Protokola između Svete Stolice i ondašnje Jugoslavenske vlade (1966. godine) počeo postupno popuštati represivni i neprijateljski stav državnih i političkih struktura prema Crkvi, moramo ipak kazati da je razdoblje potpune slobode i slobodnog djelovanja Crkve u Hrvatskoj nastupilo tek poslije demokratskih promjena 1990.-tih godina. Naša Crkva nije mogla u svemu pratiti koncilski i pokoncilski teološko-ekleziološki razvoj Crkve u slobodnom dijelu Europe. Stoga je u Crkvi u Hrvata poslije Drugog vatikanskog koncila ostvarena tek liturgijska reforma, i to ne u potpunosti. Ostale dimenzije i zahtjevi koncilске reforme ostali su u baštinu Crkvi naših dana.

¹¹⁰ Usp. *Dušobrižnik kao ispovjednik*, VĐSB 81 (1953) 10, 141-144.

¹¹¹ Fr. Perčić, *Sa ratnog polja*, 43 (1915) 1, 7-8; *Natječaj za mesta stalnih vojnih sveštenika*, VĐSB 48 (1920) 5/6, 17-18;

¹¹² Usp. *Stanje školstva u biskupiji Đakovačkoj god. 1890*, VĐSB 20 (1892) 12, 135-137; 14, 150-152; 15, 159-160; Josip Horvat, *Rieč u oči katehetskog sastanka u Zagrebu*, VĐSB 20 (1892) 14, 149-150; *Sastanak kateheta u Zagrebu*, VĐSB 20 (1892) 16, 167-169; 18, 184-187; 19, 195-196; 20, 203-204; 21, 210-213; 23, 227-228; 24, 233-235. *Vjesnik* redovito donosi opsežna izvješća s tzv. katehetskih sastanaka, kako regionalnih na području Đakovačke i Srijemske biskupije, tako i onih šireg značenja. *Katehetsko iverje*, VĐSB 34 (1906) 24, 190-194; Anđelko Voršak, *Okružnica*, 35 (1907) 6, 1.

¹¹³ *I mi svećenici očekujemo Koncil*, VĐSB 90/15 (1962) 6, 86-88; *Znati razumjeti Sabor*, VĐSB 91/16 (1963) 4, 66 i niz drugih članaka u godinama za vrijeme i poslije Drugog vatikanskog koncila.

Istodobno, onaj tko se osjeća ugroženim zauzima obrambeni, konzervativan stav te se kod njega redovito primjećuje tendencija ljubomornog čuvanja onoga što ima i što jest. Takve tendencije bile su prisutne i u Crkvi u Hrvata unutar komunističkog sustava. Spomenuto stanje i tendencije prepoznatljive su i u životu Crkve u Hrvata te u *Glasniku/Vjesniku*, a odrazit će se i na lik svećenika kojega je *Glasnik/Vjesnik* njegovao u pokoncilskim godinama, sve do sredine osamdesetih godina.

Iako je *Glasnik/Vjesnik* pratio koncilska zbivanja i o njima dosta pisao, ne možemo zanijekati njegovu selektivnost i rezerviranost u prihvaćanju koncilskih ideja. Više svojih stranica u to je vrijeme popunio apologetskim i polemičnim tonovima, čuvajući baštinjeni identitet svećenika i Crkve iz predkoncilskog razdoblja, a nije uspio produbljivati koncilske ideje te pozitivno izgrađivati novi lik Crkve i svećenika, usklađen s koncilskim teološkim i ekleziološkim naglascima. Tek dvadesetak godina poslije Koncila, *Glasnik/Vjesnik* se u potpunosti okreće koncilskim idejama i ugrađuje ih u svoj sadržaj te u svoju uređivačku politiku.

Razdoblje od 1945. do 1948. godine bilo je za *Glasnik biskupija bosanske i srijemske* veoma teško, a njegov je opstanak ugrožen. Komunistički režim zabranjuje izlaženje vjerskog tiska. No, *Glasnik biskupija bosanske i srijemske* ipak je opastao, pod novim imenom: *Vjesnik biskupije đakovačke*.¹¹⁴ *Vjesnik* se tada u potpunosti okreće svećenicima i želi odgovoriti potrebi Crkve u Hrvata koja - u sveopćoj zabrani vjerskog tiska - potrebuje, među ostalim, časopis za permanentno obrazovanje svećenika. *Vjesnik* obrađuje ponajviše teme za svećenike.¹¹⁵

Pokoncilsko razdoblje *Vjesnika* moglo bi se, s obzirom na našu temu, podijeliti na dvije etape: (1) od početka Drugog vatikanskog koncila do sredine osamdesetih te (2) od sredine osamdesetih godina do danas.

a. Od Drugog vatikanskog koncila do sredine osamdesetih godina

Kroz dvadesetak godina poslije Drugog vatikanskog koncila, *Vjesnik* se, s obzirom na svećenički identitet, život i djelovanje, bavi sljedećim temama: svećenički celibat; svećenička askeza, molitva i duhovnost;¹¹⁶ svećenička

¹¹⁴ Godine 1954. postao je *Vjesnik Đakovačke biskupije*.

¹¹⁵ Godine 1969, uz naslov *Vjesnik Đakovačke biskupije*, dobio je i podnaslov *Revija za pastoralnu orijentaciju svećenika*. 1984. godine dobio je novi oblik imena, koji i danas nosi, *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije*; no, od 1994. s novim podnaslovom *Časopis za pastoralnu orijentaciju*. Naime, poslije demokratskih promjena 1991. teološki studij na Viskoj bogoslovnoj školi (danas Teologiji u Đakovu) počinju upisivati i vjernici laici. *Vjesnik* se okreće i prema njima te prema drugim angažiranim vjernicima laicima, želi ih poduprijeti kao pastoralne djelatnike i dobiti kao svoje čitatelje, suradnike i podupiratelje, te radi toga mijenja i svoj podnaslov - ali i svoje usmjerenje.

¹¹⁶ *Svećenici, otvorite vrata Gospodinu*, VĐSB 91/16 (1963) 10, 180-181; Franjo Kuharić, *Harmonija svećeničke ličnosti u životu i u djelovanju*, VĐSB 96/21 (1968) 7-8, 125-128; 9, 154-157; 10, 174-176.

poslušnost biskupu i važnost povezanosti s biskupom, važnost i potreba svećeničkog zajedništva,¹¹⁷ odnos između župnika i kapelana.¹¹⁸ *Vjesnik* napada negativne pojave među svećenicima kao što su napuštanje svećeničke molitve; "horizontalizam" i "materijalistički duh" svećenika te širenje materijalističkog duha i među njima;¹¹⁹ pastoralna ravnostušnost, svećenički profesionalizam te zapuštanje pobožnosti i običaja ukorijenjenih u vjerničkom narodu.¹²⁰ *Vjesnik* se suočava i s problematikom kao što su teološka i intelektualna zapuštenost svećenika koja uzrokuje neprilagođene nastupe pred sve obrazovanijim vjernicima; svjedočki život svećenika, ustrajnost i druga pitanja.¹²¹

Svećenik je u tom pokoncilskom razdoblju, prema *Vjesniku*, pozvan biti ponajprije: (1) asketa i molitelj; (2) liturg, propovjednik i zauzeti pastoralni radnik, a postupno se otvaraju i neke koncilске perspektive je je svećenik predstavljen i kao (3) čovjek dijaloga i ekumenizma:

a.a. Svećenik: asketa, molitelj i svjedok

Svećenik je čovjek Crkve. U ateiziranom i neprijateljski raspoloženom ozračju, svećenik je pozvan biti asketa, molitelj i svjedok. On mora biti svjestan svojega identiteta i mora ga čuvati, osobito u onim elementima u kojima je taj identitet dovođen u pitanje. Istodobno, koncilsko i pokoncilsko gibanje otvorilo je i neka pitanja unutarcrkvena pitanja te dovelo do određene krize s obzirom na identitet i disciplinu svećeničkog života. Zbog je toga u *Vjesniku* veoma često npr. obrađivana tema svećeničkog celibata, kojoj se najčešće pristupa apologetski.¹²²

¹¹⁷ Usp. Nikola Pavičić, *Svećenik u dimenziji Drugog Vatikanskog koncila*, VĐSB, 112 (1984) 2, 26-28. 31; 112 (1984) 3, 47-49; 112 (1984) 5, 97-99; 112 (1984) 6, 109-111; 112 (1984) 7-8, 142-144; 112 (1984) 9, 155-156. 159; 112 (1984) 10, 178. 181; Stanko Weissgerber, *Koncelebracija naših života*, VĐSB 94/19 (1966) 6, 107-109; Stanko Weissgerber, *Falanga*, VĐSB 94/19 (1966) 9, 158-161; Stanko Weissgerber, *U školi svećeničkog bratstva*, VĐSB 95/20 (1967) 2, 29-30; Stanko Weissgerber, *Skladan orkestar*, VĐSB 96/21 (1968) 3, 43-46.

¹¹⁸ *Moj novi kapelan*, VĐSB 91/16 (1963) 4, 77-78.

¹¹⁹ Usp. Čedomil Čekada, *Šta ja ovo čujem za tebe?*, VĐSB 93/18 (1965) 12, 216-218; Čedomil Čekada, *Čuvajte se kako vaša srca ne bi otežala*, VĐSB 94/19 (1966) 10, 178-179; Č., *"Horizontalno kršćanstvo"*, VĐSB 97/22 (1969) 11, 195-197.

¹²⁰ Usp. Čedomil Čekada, *Ne treba nam takve svećeničke ni sjemenišne reforme*, VĐSB 93/18 (1965) 9, 154-156; Josip Kribl, *"Duhovna" nasuprot "institucionaliziranoj" Crkvi*, VĐSB 97/22 (1969) 12, 220-222.

¹²¹ Usp. Stanko Weissgerber, *Produljena legitimacija*, VĐSB 94/19 (1966) 3, 47-49; Čedomil Čekada, *Pred problemom svećeničke ustrajnosti*, VĐSB 94/19 (1966), 4, 65-66; Stanko Weissgerber, *Okom u oko*, VĐSB 95/20 (1967) 4, 66-68; Stanko Weissgerber, *Adventivno korijenje*, VĐSB 95/20 (1967) 12, 211-213.

¹²² Radi mnoštva priloga na tu temu, donosimo ovdje samo članke u prvih pet pokoncilskih godina. Njihova množina najbolje pokazuje važnost te teme u tom razdoblju *Glasnika/Vjesnika*: Čedomil Čekada, *Ne treba nam takve svećeničke ni sjemenišne reforme*, VĐSB 93/18 (1965) 9, 154-156; Čedomil Čekada, *Marija i svećenički celibat*, VĐSB 94/19 (1966) 5, 105-106; Franjo Carev, *Neoženjen, a ipak zaručen*, VĐSB 94/19 (1966) 5, 116-117; Čedomil Čekada, *Anketiranje o religioznim problemima (nove metode propagande protiv celibata)*, VĐSB 95/20 (1967) 3, 48-49; Stanko

Svećenik, suobličen Isusu Kristu, prožet je duhom molitve,¹²³ spremnošću na žrtvu¹²⁴ i asketski život i na taj je način svjedok Isusa Krista.¹²⁵ On je živi znak Isusa Krista među ljudima.¹²⁶

a.b. Svećenik: liturg, propovjednik i pastoralni radnik

U vidu permanentnog obrazovanja svećenika *Vjesnik* razvija na svojim stranicama teme kao što su liturgijska obnova Drugog vatikanskog sabora,¹²⁷ propovjedništvo,¹²⁸ kristološka i ekleziološka dimenzija njegove službe,¹²⁹ odnos

Weissberber, *Ostvareni celibat*, VĐSB 95/20 (1967) 5, 87-90; Stanko Weissgerber, *Pred ženom*, VĐSB 96/21 (1968) 5, 83-85; Stanko Weissgerber, *Nevidljive zamke*, VĐSB 96/21 (1968) 10, 171-173; Pasquale Foresi, *Svećenički celibat u svjetlu evanđelja*, VĐSB 97/22 (1969) 7-8, 137-140; 9, 154-156; Zdravko Blajić, *Refleksije uz encikliku Sacerdotialis caelibatus*, VĐSB 97/22 (1969) 12, 213-215; *Izjava katoličkih biskupa Jugoslavije o celibatu*, VĐSB 98/23 (1970) 3, 43-44; Chiara Lubich, *Svećenički celibat*, VĐSB 98/23 (1970) 4, 67-68; Kurt Palm, *Prisilni celibat, dragovoljni celibat ili ženidba svećenika*, VĐSB 98/23 (1970) 11, 200-203; 12, 221-224; Stanko Weissgerber, *Prvo budimo pri sebi!*, VĐSB 98/23 (1970) 6, 109-111; Stanko Weissgerber, *U novoj konstelaciji...*, VĐSB 98/23 (1970) 7-8, 135-137.

¹²³ Usp. Čedomil Čekada, *Naše molitveno svećeničko posredovanje*, VĐSB 94/19 (1966) 3, 49-51.

¹²⁴ *Postao je svećenik da otvori nebo jednom gubavcu*, VĐSB 93/18 (1965) 12, 220-221; Terenac, *Blago siromasima*, VĐSB 94/19 (1966) 4, 67; Stanko Weissgerber, *Svećenici Crkve siromaha*, VĐSB 95/20 (1967) 3, 45-47; Usp. Franjo Kuharić, *Svećenik u svjetlu vjere. Coopredator caritatis - vir crucis*, VĐSB 96/21 (1968) 3, 46-48; Stanko Weissgerber, *Pashalna duhovnost*, VĐSB 96/21 (1968) 4, 63-65; Miljenko Belić, *Jedan naš važan a neriješen problem - pokora*, VĐSB 97/22 (1969) 3, 43-44.

¹²⁵ Usp. Nikola Pavičić, *Svećenik u dimenziji Drugog Vatikanskog koncila*, VĐSB, 112 (1984) 2, 26-28. 31; 112 (1984) 3, 47-49; 112 (1984) 5, 97-99; 112 (1984) 6, 109-111; 112 (1984) 7-8, 142-144; 112 (1984) 9, 155-156. 159; 112 (1984) 10, 178. 181; Čedomil Čekada, *Bezimeni sveci*, VĐSB 93/18 (1965) 10, 174-175; Čedomil Čekada, *Niže svećenstvo*, VĐSB 93/18 (1965) 7-8, 132-134; Stanko Weissgerber, *Ljudski sveti*, VĐSB 94/19 (1966) 11, 191-193; Stanko Weissgerber, *Pred bijelim vrhuncem*, VĐSB 94/19 (1966) 12, 224-225; Stanko Weissgerber, *Prezaposleni*, VĐSB 95/20 (1967) 1, 3-5; Usp. Franjo Kuharić, *Servite Domino in laetitia*, VĐSB 96/21 (1968) 4, 66-68.

¹²⁶ Usp. Franjo Kuharić, *Svećenik u svjetlu vjere. Znak Boga živoga*, VĐSB 96/21 (1968) 2, 26-28.

¹²⁷ Uz različite dokumente, instrukcije i naputke Svete Kongregacija obreda, u *Vjesniku* nailazimo na novzove članaka: Dragutin Kniewald, *Sacrificium et sacramentum*, VĐSB 92/17 (1964) 7-8, 130-132; Dragutin Kniewald, *In mei memoriam facietis*, VĐSB 92/17 (1964) 9, 157-160; Dragutin Kniewald, *Razvitak misnog obreda*, VĐSB 92/17 (1964) 10, 179-181; Dragutin Kniewald, *Reforma rimskog misala*, VĐSB 92/17 (1964) 11, 194-197; vidi niz liturgijskih priloga u VĐSB 93/18 (1965) 2 (čitav broj posvećen liturgijskoj reformi); *Obnovljeni red i obred svete Mise*, VĐSB 93/18 (1965) 3, 50-53; Kr., *Korizmene misli uz velike liturgijske promjene*, VĐSB 93/18 (1965) 3, 54-55; *Pismo kardinala Lercara o liturgijskoj obnovi*, VĐSB 93/18 (1965) 9, 157-160; Pavao VI., *Mysterium fidei. enciklika o Presvetoj Euharistiji i načinu njezina šovanja*, VĐSB 93/18 (1965) 10, 172-174; 11, 194-199; Mato Zovkić, *Crkva u teologiji celebracije*, VĐSB 95/20 (1967) 3, 50-52; Mato Zovkić, *Predsjedanje i stil celebracije*, VĐSB 95/20 (1967) 4, 73-75 i niz drugih. Ovdje ih dalje ne želimo nizati iz dva razloga: takvih je priloga veoma mnogo, a k tome u istom ovom broju *Diacovensia-e* nalazi se i posebna studija dr. Zvonka Pažina o toj temi.

¹²⁸ *Nekoliko primjedbi na današnje propovjedništvo*, VĐSB 91/16 (1963) 4, 68-71; 5, 95-97; *Verbum Dei*, VĐSB 91/16 (1963) 5, 98-99; R. Kralik, *Propovijed*, VĐSB 92/17 (1964) 7-8, 145-146.

¹²⁹ Usp. Petar Ribisnki, *Svećenik u Konstituciji o Crkvi*, VĐSB 93/18 (1965) 11, 203-205.

prema biskupu, svećenik kao kateheta¹³⁰ i pastoralni radnik,¹³¹ ispovjednik,¹³² graditelj i obnovitelj crkvenih objekata¹³³ te druge teme.

Pastoralni rad mu je redovito promatran, implicitno ili eksplicitno, iz perspektive duhovnog očinstva.¹³⁴ O sudjelovanju laika u pastoralnom poslanju Crkve malo se govori a kad se govori, govori se s puno opreza. Razlog toga opreza nije toliko političke naravi (nemogućnost značajnijeg angažmana laika u poslanju Crkve radi teških posljedica koje bi snosili crkveno angažirani vjernici laici i njihove obitelji), koliko "crkveno-političke" naravi tj. klerikalna vizija Crkve.¹³⁵ *Vjesnik* se u to vrijeme, u strahu od mogućih negativnih posljedica radi promjene određenih naglasaka i pristupa u pastoralnom poslanju Crkve, nažalost, nije uspio dovoljno zauzeti oko produbljuja koncilskih ideja i misli te njihova provođenja u crkvenu praksu.

a.c. Svećenik: čovjek dijaloga

U *Vjesniku* se, očito pod utjecajem duha Drugog vatikanskog sabora i koncilskih ideja, pojavljuje i potreba pozitivnog svećeničkog odnosa prema raskršćanjenom ateiziranom i sakulariziranom svijetu oko njega, veće osjetljivosti za suvremenog čovjeka i dublji shvaćanja razloga njegove suzdržanosti u odnosu prema Crkvi, ravnodušnosti pa čak i ateističkih stavova, potreba crkvenog slušanja i dijaloga sa suvremenim čovjekom, potreba kritičke prosudbe i vrednovanja pozitivnih elemenata suvremene kulture.¹³⁶

Navjestitelj mora oslušivati čovjeka kojemu naviješta evanđelja. Stoga je potrebno da s njim ulazi u dijalog. Svećenik treba biti čovjek kulture jer se kultura

¹³⁰ Usp. Petar Ribinski, *Vjeronaučni problemi*, VĐSB 93/18 (1965) 9, 160-161; NN, *Blagdan kršćanskog nauka*, VĐSB 93/18 (1965) 7-8, 123-129; Bonaventura Duda, *Biblijski temelji katehizacije*, VĐSB 94/19 (1966) 2, 29-32; 3, 51-54; 4, 70-74; 5, 109-112; Čedomil Čekada, *Katehizacija*, VĐSB 96/21 (1968) 2, 29-31.

¹³¹ Usp. Stanko Weissgerber, *Naša pastoralna dimenzija*, VĐSB 94/19 (1966) 7-8, 134-136; N.N., *Strukturalizam kao pastoralni problem*, VĐSB 96/21 (1968) 1, 10-11; Čedomil Čekada, *Svećenici i pred ljesovima i na grobovima*, VĐSB 96/21 (1968) 69-70; Stanko Weissgerber, *Svećenik, prijatelj maldih*, VĐSB 96/21 (1968) 9, 151-154.

¹³² Usp. Petar Ribinski, *Pred sakramentom pokore*, VĐSB 93/18 (1965) 4, 65-67.

¹³³ Usp. Čedomil Čekada, *Svećenici graditelji*, VĐSB 94/19 (1966) 7-8, 141-142; Čedomil Čekada, *Problem modernih crkava*, VĐSB 95/20 (1967) 4, 70-71; Stjepan Bulat (priredio), *Koncil je zaustavio gradnju Crkve*, VĐSB 96/21 (1968) 3, 54-56.

¹³⁴ Stanko Weissgerber, *Da li nas s pravom zovu "oče"*, VĐSB 96/21 (1968) 7-8, 123-125; Antun Weissgerber, *Temelji duhovnog očinstva*, VĐSB 98/23 (1970) 10, 185-186.

¹³⁵ Usp. Stanko Weissgerber, *Heroizam u suvremenom ruhu*, VĐSB 97/22 (1969) 7-8, 130-132; Čedomil Čekada, *Pred problemom pastoralnih vijeća*, VĐSB 98/23 (1970) 7-8, 139-146; Čedomil Čekada, *I prije "župskih vijeća"*, VĐSB 99/24 (1971) 5, 89-91.

¹³⁶ Usp. Čedomil Čekada, *Kršćanstvo pred problemom modernog otpada*, VĐSB 94/19 (1966) 11, 193-195; Jordan Kuničić, *Današnje čovječanstvo u moralnom spektru*, VĐSB 94/19 (1966) 11, 195-200; Ivan Fuček, *Dijaloga značajka vjere*, VĐSB 98/23 (1970) 11, 204-206; 12, 225-226.

jednog vremena najbolje odražava u umjetničkom stvaralaštvu. Potrebno je da svećenik prati kulturno, među ostalim i književno stvaralaštvo, te da ga znade isčitavati. Ono mu pomaže shvatiti konkretnog čovjeka kojemu propovijeda. Istodobno, valja podržavati i književno i uopće umjetničko stvaralaštvo svećenika, jer je i ono navještaj evanđelja.¹³⁷ On i kao vjernik treba ljude susretati u duhu bratstva. On nije u apstraktnom, nego u konkretnom društvu. Nije "savjetnik Božji" niti "stručnjak u nebeskim stvarima", nego je čovjek koji prolazi kroz krize vjere i raste u vjeri. Pozvan je na poniznost da uzmogne vjerovati s onima koji danas u napastima vjeruju. Stoga, i svjedočanstvo njegove vjere treba biti "bratstveno", tj. bratski upravljeno 'prema svakome, također i na krivovjerce i nevjernike'.¹³⁸ Naglašava se trostruki korak pastoralnog djelovanja (vidjeti, prosuditi, djelovati) i u tom sklopu važnost socioloških i socio-religijskih istraživanja za prilagođen pastoralni rad.¹³⁹ Svećenik je čovjek dijaloga, ekumenizma i crkvenog jedinstva.¹⁴⁰

b. Od sredine osamdesetih do sredine devedesetih godina

Postupno popuštanje krutosti komunističog režima i promjene u Uredništvu *Vjesnika* sredinom osamdesetih godina (točnije 1985. godine, kad uredništvo *Vjesnika* ponovno preuzimaju profesori teologije) te značajne promjene za Crkvu u Hrvatskoj poslije demokratskih promjena 1990.-tih godina, koje su potaknule Crkvu na našim prostorima da odgovori na "znakove vremena", omogućile su značajniji zaokret uređivačkog pristupa "časopisu za pastoralnu orijentaciju svećenika" i recepciju teološko-eklezioloških naglasaka Drugog vatikanskog sabora te posljedično i produbljenje lika svećenika u skladu s koncilskim i pokoncilskim smjernicama.

Crkva je shvaćena kao zajedništvo Božjega naroda, a identitet svećenika promatra se unutar zajednice Božjega naroda tj. u odnosu prema zajednici Crkve.

Vjesnik se postupno od dušobrižničkog okreće evangelizacijskom tipu pastorala.¹⁴¹ Svećenik je u tom kontekstu viđen kao promicatelj karizmi u Božjem

¹³⁷ *Svećenici i književna kritika*, VĐSB 90/15 (1962) 4, 53-59.

¹³⁸ *Današnji lik svećenikove vjere*, VĐSB 91/16 (1963) 1,11.

¹³⁹ Marko Perić, *Informativni tečaj pastoralne sociologije*, VĐSB 92/17 (1964) 12, 222-225.

¹⁴⁰ *Vjesnik* tako npr. donosi dekret pape Pavla VI. o ekumenizmu i niz drugih priloga o ekumenizmu u prvom broju VĐSB 93/18 (1965). Usp. također Ivan Kopic, *Poslije Sabora*, VĐSB 93/18 (1965) 12, 211-214; Mato Bogišić, *Stazom dijaloga*, VĐSB 94/19 (1966) 10, 183-185; Kardinal Bea, *Pokret prema jedinstvu širi se i produbljuje*, VĐSB 95/20 (1967) 3, 52-53; Č., *Ekumenizam i njegovo naličje*, VĐSB 98/23 (1970) 4, 76-78.

¹⁴¹ Usp. Bono Zvonimir Šagi, *Suodgovorno sudjelovanje laika u izgradnji partikularne Crkve*, VĐSB 113/38 (1985) 11, 172; Bono Zvonimir Šagi, *List pastoralnog radnika*, VĐSB 115/40 (1987) 1, 16-18; Pero Aračić (priredio), *Pastoral - oviaranje čovjeka*, VĐSB 117/42 (1989) 10, 179-180; Josip Baloban, *Važnost svakog pojedinačnog dušobrižničkog susreta*, VĐSB 119/44 (1991) 6, 103-106; 7-8, 123-128; Pero Aračić, *Vjerska formacija odraslih*, VĐSB 119/44 (1991) 7-8, 129-130; Carlo Molari, *Zreo*

narodu, koordinator i suradnik u poslanju Crkve. Umjesto duhovnog očinstva u kojem vjernici ostaju nesamostalni i trajno potrebni oca, evangelizacijski ih tip pastorala uvodi u sadržaj i iskustvo vjere, vodi prema zreloj osobnoj vjeri te izgradnji vlastitih kršćanskih stavova. Jednom evanglizirana osoba i sama postaje evangelizator. Umjesto trajno pasivnog primatelja crkvenih svećeničkih usluga, krštenik postaje subjektom crkvenoga života. Otkriva svoju karizmu i preuzima svoj dio suodgovornosti u evangeizacijskom poslanju Crkve. Unutar crkvene zajednice prima impulse, hrani i produbljuje svoju vjeru, no samostalno i s drugim vjernicima postaje kvasac i svjetlo u svijetu.

Svećenik je u ovom pristupu viđen kao navjestitelj Radosne vijesti i iskustva osobne spašenosti u Isusu Kristu,¹⁴² proročki glas prije svega unutar kršćanske zajednice vjernika. On okuplja zajednicu i predsjedava njezinim liturgijsko-molitvenim slavljinama, hrani je riječju Božjom i euharistijskim kruhom te svojim osobnim djelima ljubavi i stavovima svjedoči humano lice Isusa Krista.¹⁴³ No, ni na jednom području crkvenog života on nije jedini djelatnik, nego prvi odgovorni u zajednici suodgovornih vjernika. Suodgovornost i suradnički odnosi prisutni su na svim razinama crkvenog života. Svećenik je suradnik biskupa unutar prezbiterija jedne biskupije¹⁴⁴ (a biskup, unutar kolegija biskupa na čelu s papom, dijeli suodgovornost za čitavu Crkvu). U zajednici koja mu je povjerena svećenik prepoznaje karizme, stvara prostore njihova rasta i suodgovornosti, prati ih i

kršćanin: čovjek zrele vjere, VĐSB 119/44 (1991) 11-12, 184-185; 120/45 (1992) 1-2, 20-21; 3-4, 40-42; 5, 64-65; Bono Zvonimir Šagi, *Laici/laikat i laičnost - svjetovna dimenzija Crkve*, VĐSB 121/46 (1993) 1-2, 5-8; Zvonko Pažin, *Temeljna opredjeljenja duhovnog vođe*, VĐSB 123 (1995) 7-8, 353-359.

¹⁴² Usp. Jan, *Fah(man) za službu riječi*, VĐSB 113/38 (1985) 10, 160; Stefano de Fores - Tullo Goffi, *Duhovnost kao iskustvo Boga*, VĐSB 118/43 (1990) 1,18.

¹⁴³ Usp. Jan, *Prepisano pismo*, VĐSB 113/38 (1985) 1, 13; Mirko Novak, *Euharistija u životu župske zajednice*, VĐSB 114/39 (1986) 4, 63-65; Marin Srakić (priredio), *Duhovnost ministerijalnog svećeništva*, VĐSB 114/39 (1986) 11, 195-196; Franz Kamphaus, *Kao svećenik u zajednici Isusa Krista*, VĐSB 115/40 (1987) 6, 113-115; Marin Srakić, *Mlada misa*, VĐSB 115/40 (1987) 6, 118-119; Nikola Hohnjec, *Uosobljeno služenje*, VĐSB 116/41 (1988) 2, 40; Pero Sabolić, *Svećenik u očima današnjeg vjernika*, VĐSB 116/41 (1988) 5, 87-88; Nikola Hohnjec, *Proročko uputstvo na osobnu odgovornost*, VĐSB 116/41 (1988) 5, 100; Stjepan Kušar, *Svećeništvo - izazov danas?*, VĐSB 117/42 (1989) 3, 45-48, 53-55; Drago Šimundža, *Svećenik (župnik) pred današnjim društvenim promjenama*, VĐSB 118/43 (1990) 3, 43-47; Mirko Novak, *Živjeti odgovorno*, VĐSB 118/43 (1990) 5, 98; Milan Šimunović, *Sadašnja previranja u društvu i autentična akcija Crkve*, VĐSB 118/43 (1990) 11, 191-192..197; Pero Aračić, *Putovi k čovjeku*, VĐSB 119/44 (1991) 1, 7-8, 13; Pero Aračić, *Planiranje pastoralnog djelovanja: kako i zašto?*, VĐSB 119/44 (1991) 2, 27-28, 33-34; Pero Aračić, *Karitas u župskoj zajednici*, VĐSB 119/44 (1991) 3, 46-47; 4, 66-67; Marko Tomić, *Gdje su naši proroci?*, VĐSB 121/46 (1993) 3, 27; Marin Srakić, *I bit ćete mi svjedoci*, VĐSB 121/46 (1993) 11, 208-209.

¹⁴⁴ Usp. Kos Ćiril, *Biskup suradnicima*, VĐSB 114/39 (1986) 1, 19; Marin Srakić, *Prezbiteri suradnici biskupa*, VĐSB 114/39 (1986) 3, 47-48; 4, 53-54; Nikola Dogan, *Prijateljstvo među svećenicima*, VĐSB 115/40 (1987) 7-8, 121; Nikola Hohnjec, *Biblijski pristup prijateljstvu*, VĐSB 115/40 (1987) 7-8, 123-128; Razgovor s jednim mladim župnikom, *Promicati život drugoga...*, VĐSB 115/40 (1987) 7-8, 128-130; Marin Srakić (priredio) *Svećeničko bratstvo*, VĐSB 115/40 (1987) 7-8, 139-141; Tadija Pranjić, *Prijateljstvo - izlaz iz osamljenosti*, VĐSB 115/40 (1987) 7-8, 142-143; Drago Šimundža, *Odnosi svećenika prema drugima u Crkvi*, VĐSB 117/42 (1989) 6, 115-118.

njima prilagođenom ponudom podržava ih u njihovu kršćanskom zauzimanju u Crkvi i u svijetu. Ni na jednom području crkvenog života on nije sam, niti može biti jedini pastoralni djelatnik, nego prvi odgovorni, animator i odgojitelj suradnika.¹⁴⁵ Upravo u tom smislu valja interpretirati i promjenu u podnaslovu *Vjesnika* 1994. godine: "časopis za pastoralnu orijentaciju svećenika" postao je časopisom "za pastoralnu orijentaciju". Ta promjena htjela je ne samo pokazati da se *Vjesnik* okreće i prema vjeroučiteljima te teolozima laicima kao novim profesionalnim pastoralnim djelatnicima Crkve, nego je htjela i svećenicima naglasiti da pastoral nije tek uslužno-servisna djelatnost zaređenih službenika Crkve, već zadaća svih krštenika. Svećenik je po naravi svoje službe suradnik.¹⁴⁶ Svoju zadaću upravljanja ostvaruje prepoznavanjem, animiranjem i promicanjem različitih karizmi te brigom za suradnike na svim područjima života crkvene zajednice i ostvarenja njezina poslanja u svijetu.

Sažeto možemo interpretirati sliku svećenika u *Vjesniku* u tom razdoblju:

svećenik je u službi Crkve i izgradnje crkvene svijesti široke kršćanske zajednice;

svećenik je evangelizator, slavitelj otajstava Kristova spasenja i po svom služenju svjedok Kristove ljubavi.;

svećenik je animator, suradnik i svjedok unutar kršćanske zajednice.

Vjesnik i u tom razdoblju donosi niz priloga o temama koje su prisutne kroz čitavu povijest *Glasnika/Vjesnika*, kao što su npr. svećenička duhovnost, svećenik kao liturg, kateheta, odnos između župnika i župnog vikara i sl. No, i te su teme u

¹⁴⁵ Usp. Razgovor Pere Aračića s Matijom Stepincem, *Župno pastoralno vijeće*, VĐSB 113/38 (1985) 10, 149-150.153; Razgovor Pere Aračića s Bonom Zvonimirom Šagijem, *Suodgovorno sudjelovanje laika u izgradnji partikularne Crkve*, VĐSB 113/38 (1985) 10, 156-158; 11, 171-173; Mirko Novak, *Razmišljanje o mjestu i ulozi laika u Crkvi*, VĐSB 114/39 (1986) 3, 57-59; Razgovor Pere Aračića s Charlesom Vella, *Suradnike obiteljskog pastora treba formirati*, VĐSB 114/39 (1986) 4, 66.74-75; Đuro Hranić, *Laik "laik" u Crkvi?*, VĐSB 114/39 (1986) 10, 185-186. 187-188; Nikola Dogan, *Tko je tko u Crkvi?*, VĐSB 115/40 (1987) 1, 1; Pero Aračić, *Crkva u zajedničkoj odgovornosti*, VĐSB 115/40 (1987) 1,14; Nikola Dogan, *Ljudska prava u župi*, VĐSB 115/40 (1987) 2, 21; Luka Vuco, *Uvjeti djelovanja laika u Crkvi*, VĐSB 115/40 (1987) 5, 94-95; Franz Kamphaus, *Kao svećenik u zajednici Isusa Krista*, VĐSB 115/40 (1987) 6, 113-115; Mirko Novak, *Razmišljanja o župnom pastoralnom vijeću*, VĐSB 117/42 (1989) 2, 37-38; Luka Marijanović, *Permanentno obrazovanje svećenika*, VĐSB 117/42 (1989) 9, 147-151; Nikola Škalabrin, *Župna vijeća u Zakoniku kanonskoga prava*, VĐSB 118/43 (1990) 10, 170-171; Pero Aračić, *Župno pastoralno vijeće župniku i zajednici teret ili znak njihove crkvenosti*, VĐSB 119/44 (1991) 4, 67-68; Zvonko Pažin, *Laici u bogoslužju*, VĐSB 121/46 (1993) 3, 45; Ivan Šaško, *Orisi za liturgijsku teologiju*, VĐSB 123 (1995) 2, 55-60; prilozi Tomislava Ivančića u svim brojevima kroz godište 123 (1995); Marin Srakić, *Vrijeme je otvaranja*, VĐSB 123 (1995) 4,219-220; Pero Aračić, *Područja i perspektive vjemičke suodgovornosti u Crkvi*, VĐSB 123 (1995) 4, 221-224; Nikola Dogan, *Poslanje laika u Crkvi*, VĐSB 123 (1995) 34-38.

¹⁴⁶ Usp. Razgovor s Milanom Šimunovićem, *Graditi župu zajedno*, VĐSB 113/38 (1985) 3, 37-38.43; Marin Srakić, *Prezbiteri suradnici biskupa*, VĐSB 114/39 (1986) 3, 47-48; 4, 53-54; Razgovor Pere Aračića sa župnicima i časnim sestrama, *Razgovor o suradnji*, VĐSB 115/40 (1987) 2, 34-37.

ovom razdoblju prožete teološko-ekleziološkim naglascima Drugog vatikanskog sabora te označene gore navedenim naglascima.¹⁴⁷

Zaključak

Očito je da se lik svećenika na stranicama *Vjesnika/Glasnika* trajno mijenjao. To je vidljivo i iz našeg istraživanja, iznešenog na prethodnim stranicama. No, uz razvoj naglasaka svećeničkog lika, važno je uočiti i razloge koji su doveli do te promjene u shvaćanju svećeničkog poslanja. Svoje orise svećenički lik u *Glasniku/Vjesniku* primao je ponajviše ovisno o dvije stvari:

Lik svećenika ovisio je o teološko-ekleziološkim naglascima pojedinog razdoblja u životu sveopće Crkve. *Glasnik/Vjesnik* je trajno pratio aktualna zbivanja te duhovna i idejna kretanja u općoj i u domovinskoj Crkvi, a taj teološko-ekleziološki razvoj bitno je utjecao i na oblikovanje lika svećenika u pojedinim razdobljima *Glasnika/Vjesnika*.

Društveno-politički ambijent unutar kojega je živjela biskupijska i domovinska Crkva također je snažno pridonio oblikovanju naglasaka svećeničkog lika. Svećenik je uvijek bio shvaćan kao čovjek Crkve i njegovo djelovanje, stavovi i lik risan na stranicama *Glasnika/Vjesnika* bili su izraz i reakcija lokalne Crkve na njezino društveno-političko okruženje. Taj je utjecaj prisutan u svim razdobljima, no na osobit način u koncilskom i u neposrednom pokoncilskom razdoblju, u kojem se na stranicama *Glasnika/Vjesnika* jasno verificira rezerviranost i selektivni stav s obzirom na odabir koncilskih teološko-eklezioloških naglasaka koji neposredno ili posredno utječu na lik svećenika.

No, sve teme i naglasci vezani uz svećenički lik kroz svih 125 godina neprekidnog izlaženja *Glasnika/Vjesnika* predstavljaju dragocjenu baštinu i prinos promišljanju otajstva novozavjetnog svećeništva te identitetu i poslanju svećenika u Crkvi. Istodobno, izazov su za promišljanje svakom svećeniku nad vlastitom životnom praksom i osobnom sposobnošću integriranja te osiguranja proporcionalnog prostora za bitne dimenzije svećeničkog poslanja.

¹⁴⁷ Usp. Marin Srakić (priredio), *Duhovnost ministerijalnog svećeništva*, VĐSB 114/39 (1986) 11, 195-196; Jan, *Peve uz kavu*, VĐSB 118/43 (1990) 12, 217-219; Albino Marchetti, *Svećenička duhovnost*, VĐSB 119/44 (1991) 1, 2; 2, 22; 3, 42; 4, 62; 5, 82, 6, 102; 7-8, 122; 9-10, 142, 11-12, 166; s. Deodata Kočonda (priredila), *Razvijanje sposobnosti: slušati, razgovarati, učiti, moliti*, VĐSB 120/45 (1992) 10-11, 134-137; s. Lucila Zovak (priredila), *Odgajati, ali kako?*, VĐSB 120/45 (1992) 156-158; niz priloga Tomislava Ivančića o duhovnosti svećenika u svim brojevima od godišta 121/46 (1993) do 125 (1997) uključivo.

L'IMMAGINE DEL SACERDOTE IN "VJESNIK ĐAKOVAČKE I SRIJEMSKE BISKUPIJE"

Sommario

L'articolo sull'immagine del sacerdote presentata nel Vjesnik/Glasnik della diocesi di Đakovo e Srijem è stato suddiviso in tre parti, corrispondenti a tre periodi cronologici, di cui ciascuno è specifico e particolare per quanto riguarda la materia trattata. La prima parte dell'articolo esamina l'immagine del sacerdote presentata dal Vjesnik/Glasnik dal suo inizio nel 1873 fino alla prima guerra mondiale. In quel periodo Vjesnik/Glasnik presenta il sacerdote come pastore, patriota ed operatore culturale e sociale. Approfondisce principalmente le sue caratteristiche seguenti: sacerdote come un erudito, studioso e intellettuale dotto, l'uomo di cultura molto ampia, teologo e l'uomo della Chiesa, della fede, della spiritualità profonda e preghiera costante. La seconda parte dell'articolo si sofferma sul periodo dalla prima guerra mondiale al Concilio vaticano secondo. Il sacerdote veniva visto come celebrante della messa, padre spirituale e catechista, identificato con la Chiesa oppressa in un ambiente sempre più nemico ed aggressivo (le tendenze liberali e la secolarizzazione crescente nella cultura europea, e ancora di più la vita entro il Regno Jugoslavo e regime comunista). Il sacerdote è vittima, profeta e difensore dei valori umani e cristiani. Però, il suo ruolo si stringe al padre spirituale ed animatore della vita liturgica e della preghiera della comunità cristiana, posta al di fuori della vita sociale e culturale. Nella terza parte dell'articolo, che tratta il periodo dal Concilio vaticano secondo all'anno 1997, l'autore distingue due periodi nella vita di Vjesnik/Glasnik. La Chiesa oppressa da un regime crudele sente il bisogno di difendersi. Cercando di salvare la propria tradizione ed identità, prende la posizione difensiva e mostra le caratteristiche conservatori. E' da notare che Vjesnik/Glasnik in un primo passo non riesce ad accettare la svolta conciliare e la prende in considerazione in una maniera selettiva. Confrontato con il regime comunista, il sacerdote viene presentato come uomo di sacrificio, di preghiera e testimone di Cristo crocifisso. Egli è padre spirituale, celebrante, predicatore e pastore. Vengono pure aperte alcune delle prospettive conciliari: egli è uomo del dialogo e dell'ecumenismo. Però, negli anni ottanta il comunismo perde la fascia crudele e comincia a sciogliersi dal dentro. Questo corrisponde al cambiamento entro la redazione del Vjesnik, il quale d'allora in poi si volge verso la teologia ed ecclesiologia conciliare, trasformandosi in una rivista pastorale, capace di gestire la sfida posta davanti alla Chiesa ed al sacerdote (post)conciliare entro una società democratica e plurale.